سێبەری وشە

سەدیق سەعید رواندزی

چاپی یەکەم
کوردستان/ هەولێر
2011

لەبڵاوکراوەکانی سەنتەری لێکۆڵینەوەی فیکریی و ئەدەبی نما
زنجیرەی(112)

سەرپەرشتیکردنی پرۆژەی چاپی کتێب
ئیسماعیل کوردە، رێبین رەسوڵ

ناوی کتێب بەکوردی: سێبەری وشە
نووسەر: سەدیق سەعید رواندزی
بابەت: کۆمەڵە وتار
دیزایین: نما
بەرگ: سەرکەوت وەلی
تیراژ: 500
چاپ: چاپخانەی شەهاب
چاپی یەکەم: کوردستان/ هەولێر 2011
نرخ: 1500 دینارە
مافی لەچاپدانەوەی بۆ گۆڤاری نما پارێزراوە
لە بەرێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانەکان ژمارەی ساردنی" 752" 2011ی پێدراوە.

هەواڵنامەی کتێب

ناوەڕۆك

-وشەیەك.. 4
- نووسین لە نێوان زمانی (بازاڕ)و زمانی (مەعریفە)دا..... 5
-ئەنفال پرۆژەیەك بۆ سرینەوەی ژیان.................... 10
-بەڵگەكانتان بخەنەروو، ئەگەر ئێوە راستگۆن!.......... 16
- مەرگ لە پێناو خۆشەویستیدا!......................... 25
- راپەڕین و كاڵبوونەوەی ماناكان!...................... 30
- بێ بەهاكردنی (ئافرەت) لە گۆرانی كوردیدا!.......... 39
- ناونیشانی شوێنە (گشتی و تایبەتیەكان)
لە پەراوێزی زمانی كوردیدا............................ 45

وشەیەك

خوێنەری بەڕێز / ئەم چەند وتارەی لە دوو توێی ئەم پەرتووكە دایە بەشێكی بچوكن لە كۆكراوەی دەیان وتاری تر كە ساڵی رابردوولەرۆژنامەو گۆڤارەكان بلاْوكراونەتەوە، بەڵام من تەنیا ئەو چەند وتارەم هەڵبژارد كە بشێن لە ناوەڕۆكی پەرتوكێكدا كۆبكرێنەوەو ناوم ناون سێبەری وشە بەو مانایەی كە وتارەكان لە ڕووی ناوەڕۆكو ڕەهەندی مانایەوە لە یەكتر دوورن بەڵام تاكە شتێك كە بەیەكتریان دەبەستێتەوە وشەیە. بەو هیوایەی جێگەی رەزامەندی خوێنەران بێت.

هەواڵنامەی كتێب

سەدیق سەعید رواندزی
رواندز/هاوینی 2011

نووسین لە نێوان
زمانی (بازاڕ)و زمانی (مەعریفە)دا

یەکێك لەو فاکتەرانەی وایکردوە بە شێوەیەکی گشتی دنیای نووسینی ئێمە لە دوای راپەریندا کەمترین رووبەری هەبێت بۆ بەرهەم هێنانی مەعریفە(بە چاوپۆشین لە هەبوونی چەند دەنگێکی داهێنەر بۆنموونە وەك رەهەندییەکان)رەنگە پەیوەندی بەوەوە هەبێت کە تا ئەندازەیەکی ترسناك نووسین وەك تێزێکی فیکریو مەعریفی کە هەڵگری پەیامێکی زانستیو مرۆییە بچوكو بێنرخو کاڵکراوەتەوە بۆ قسەکردنێکی بێ بە هاورووتی کۆمەلآیەتیانەی رۆژانە بە رادەیەك کە لە هەندێ کاتدا نووسینێك دەبینین هەڵگری هەمان ئەوزمانو ئاماژەو دەربرینانەیە کە لە چوارچێوەی ژیانی کۆمەلآیەتیانەی رۆژانەی مرۆڤەکان هەیە. بگرە هەندێ کات بێ بە هاتریشە. کاتێ جیاوازیش لە نێوان زمان وەك ئامرازی نووسینو زمان وەك ئامرازی قسەکردنو پەیوەندی کۆمەلآیەتیانەی سادە نەما، ئیدی بێگومان شتێك نامێنێتەوە بە ناوی مەعریفە لە نووسیندا. چونکە دواجار ئەوەی دەبێتە بەر مەبنای بەرهەم هێنانی مەعریفە و فیکر لە نووسیندا خودی ئەو زمانەیە کە پێی دەنووسرێت، کەزمانیش خاڵیو لاوازو بێ موفرەداتی مەعریفی بووبەمانای وایە دواجار خودی نووسینەکەش لاواز دەبێتو خاڵی دەبێتەوە لە هەر جۆرە ئاماژەو پەیامێك. لە راستیدا کۆمەڵگای کوردی بە بۆچوونی من لە هیچ هەلومەرجێکی ژیاریو رۆشنبیری وەك ئەمرۆیدا ئەوندە گیرۆدەی زمانی تەشهیرو یەکتر سرینەوەوناشرین کردنو بێ نرخکردنی یەکتری نەبوە. بە درێژایی مێژووی ئەدەبیاتو دنیای نووسینی کوردی قەت وەك ئەمرۆ ئەوندە تێکستێك نییە کە زمانی (بازار)ی بە سەردا زاڵبێتو پایەکانی لەسەر سرینەوەو بێ ئاکاری کۆمەلآیەتیو

پەروەردەییەوە بێتو لەدەرەوەی زمانی مەعریفەوە بێت. بەدەگمەن لە گوتاری شیعری کلاسیکی کوردی کە چەندین سەدە بە رلە ئێستا نووسراونو رەنگدانەوەی هەلومەرجێکی کۆمەلآیەتی یە کجار دواکەوتوە، بە بەراورد لەگەڵ ئێستا شیعرێك دەبینین کەلەدەرەوەی زمانی مەعریفەو لۆژیك بێت، بە چاوپۆشین لەهەبوونی یەك دووشاعیری هەجوو کەچەند شیعرێکیان هەیەو بە فۆرمێکی ناوازەوبە زمانێکی سادەورووت باس لە سێکسو بونیادی بایۆلۆژی مرۆڤ دەکەن بۆنموونە وەك شیعری(شیخ رەزا). دەنا زمانی شیعری کلاسیکی کوردی زمانێکی بابەتیو لۆژیکیو عیرفانیو تەنانەت فیکریو مەعریفیشە. ئیمە کاتێ مەوداکانی زمان لەو قۆناغە هزریو رۆشنبیریەی کۆمەڵگای کوردی بەنموونە بەراورد دەکەین لەگەڵ هەلومەرجی ئێستای رۆشنبیری کوردی ئەوسا دەزانین لە بەردەم چ وێرانەیەك داین بەناوی گوتاری نووسینو مەعریفەوە. تێدەگەین کە لەئێستادا بچوکترین سنوور لەنێوان نووسینو قسەی نێودانیشتنە کۆمەلآیەتیە رووتەکانی کۆمەڵگای کوردی نەماوەتەوە.کاتێ هەمووئەو چەمكو دەستەواژەو دەربرینانە وەك سامپلێك لە هەندێ تێکستی بە ناو نووسینی کوردی ئێستا وەردەگرینو بەراوردیان دەکەین لەگەڵ پانتایی دەربرین لە گوتاری ئەدەبیاتی چەندین ساڵ بەر لە ئێستا رەنگ درك بەوە بکەین کە لە زۆر روەوە زمانی نووسینی کوردی لەو سەردەمدا بە بەراورد لەگەڵ ئێستا زۆر بابەتی ترو ئستاتیکی تر بوە. ئەمە لە کاتێکدا کۆمەڵگای کوردی لە ئێستادا بە چەندین فرسەخ لە پێش ئەو کاتەوەیە. بەلآم مەرج نییە لە هەمووسەردەمێکدا داهێنانو نوێکاری بەرهەمی ئازادی رەهابنو مرۆڤ بتوانێت بەر مەبنای بوونی ئازادیو سەربە خۆیی سیاسی داهێنان بکاتو تێکستی پڕ مەعریف بنووسێت، بۆنموونە (نازم حیکمەت)ی شاعیرو ئازادیخواز لە زیندانداندا جوانترین تێکستی لە بارەی چەمکی (ئازادی)ەوە نووسیوە. ئەمە لە کاتێکدا زیندانیش بوو. کەواتە داهێنانی هزریو نووسینی پر لە فیکرو مەعریفە پەیوەندی بە رادەی هوشیاریو دنیابینی بەرفراوانی نووسەر

خۆیەوە هەیە. دواجار كۆنتاك دەكرێت لەگەڵ ژینگەی بابەتی دەوروبەر. لە پەراوێزی ئەمەشەوە دەبینین كە راپەرینو ژیانی ئازادی دوای ئەو قۆناغەی كۆمەڵگای كوردی ئەوندەی بوە زەمینەیەك بۆ سەرهەڵدانو دروست بوونی زمانی سرینەوەو بێ بە هاكردن بە سوود وەرگرتن لە ئازادیەكە، ئەوندە نە بوە زەمینەی بیناكردنی زمانی لۆژیكو فیكرو مە عریفە.

بەداخەوە یەكێك لەو دیاردە رۆشنبیریە نێگەتیڤانەی لە دوای راپەرینەوە بە شێوەیەكی گشتیو لەو چەندسالانەشدا بە شێوەیەكی تایبەتی لەنێو ئێمەدا دروست بوە، دیاردەی زۆربوونی چاپو بلاوكردنەوەو دەركردنی رۆژنامەو گۆڤارە. بە بێ هەبوونی هیچ فلتەرێكو سانسۆرێك. بەرادەیەك كە گەرەلاوژێی لەو شێوەیە لە هیچ كۆمەڵگایەكی تر بوونی نییە. ئەم دیاردەیە لەگەڵ سەرهەڵدانو دەركەوتنیدا بە داخەوە زەمینەی ئەوەی رەخساند كەوا لە شكرێكی قەڵەم بەدەست بێتە ئاراوە كە ئەركیان تەنیا فرێدانی وشە بێت بە بێ هیچ لێكدانەوەیەكی هزریو كۆمەلایەتی. بە دەربرینێكی تر ئەم دیاردەیە وایكرد كەنووسین بە (پیشەیی) بكرێت بەو مانایەی وەك هەر پیشەیەكی دیكەی ژیانی مرۆڤەكان ئاسایەو رێی تێ دەچێت هەموو كەسێك بنووسێتو پراكتیزەی دنیان نووسین بكات. لە كاتێكدا هەمووممان دەزانین نووسین هەرگیز پیشە نییە، بەڵكو داهێنانو بەرپرسیاریەتیو كردارێكی هزریو زانستییە. بێگومان كاتێ نووسینیش كرا بە پیشە(وەك هەرپیشەیەكی تر) ئیدی سنوورێكی سەنگرانەوە سلكردنەوە نامێنێتەوە بۆ دەربرینە وشە. كە ئەو سنوورەش نەما بەدڵنیایەوە كەسانێك چۆنیان بوێتو چی مەبەستیان بێت دەتوانن ئەوە بكەن. لێرەوەش ئێمە دەبینین لە هەلومەرجی ئەمرۆماندا چەندین بە ناو نووسین دەخوێنینەوە كە بەبێ هەبوونی هیچ فلتەرێكی زمانەوانیو بابەتیو تەنانەت زانستیو فیكریش دەنووسرێنو لەوە كارەساترو تراژیدی تریش ئەوەیە بواری بلاوكردنەوەیان پێ دەدرێت. تەنانەت لە زۆر كاتدا لە هەندێك نووسین چەمكو دەستەواژەی وا هەیە كە هەرگیز كەسانی ئاساییش لە چوارچێوەی فۆرمی كۆمەلایەتی ژیانی خۆیان بە كاری ناهێنن، چ جای

بخرێنە چوارچێوەی تێزێكی مۆراڵیو پەروەردەیی گرنگەوە كە ئەویش نووسینە. بە سەرنج دانمان بۆ چەندین وشەی وەك(چەقوكێش_ بۆكس وەشێن_ منا لباز_. بێ رەوشت_ جەردە_ دز. . . تد كە لە هەندێك بە ناونووسینی كوردی گەلێك جار دەكەوێتە بەرچاومان بە تەنیا بەسن بۆ ئەوەی بروا بێنین كە ئێمە لە بەر دەم چ وێرانەیەك داین بە ناوی نووسینو رۆشنبیریەوە. رامان لە ئاست ئەو دەستەواژە نامۆو بێ بەهاو بێ نرخانە لە نووسینی كوردیدا ئاماژەیەكی ترسناكە بەوەی كە ئێمە لە بەر دەم چ شێوە زمانێك داین كە هەڵگری بچوكترین ئاكاری رۆشنبیری نییە. هەڵبەتە كە زمانیش بارگاوی كرا بە چەمكو دەستەواژەوئاماژەی توندو نەشیاوو نارۆشنبیری بە تایبەتیش لە نێو نوخبەیەكدا كە ئەركیان هوشیاركرنەوەو نوێكاریو گۆرانكاریەو دەبێ پێشەنگی گۆرانكاریەكانی كۆمەڵگابن، ئیدی بێگومان رووبەرێك نا مێنێتەوە بۆ دیالۆگو بیرورا گۆرینەوەو كلتوری هەڵكردنی ئاشتیانە ی بە یەكەوە لە نێوان تاكەكانی كۆمەڵگادا. لە راستیدا بە شێكی هەرەزۆری كلتوری توندوتیژیو زمانی زبرو یەكتر سرینەوەورەخنەی نامەنتقی كە لە گوتاری رۆشنبیری كوردی دوای راپەریندا سەری هەڵدا دەرەنجامی گواستنەوەی دیاردەی توندوتیژی بوولە كایەی كۆمەلایەتی بۆ كایەی زمانەوانی. بەو مانایەی زمان لە بری ئەوەی رۆلی هێوركرنەوەودروستكردنی كەشی بە یەكەوەبوون لە كۆمەڵگادا برە خسێنێت، بە پێچەوانەوە دەبێتە میتۆدێك بۆ قولكردنەوەی ناكۆكیەكانو رەخساندنی زەمینەی سرینەوەی ئەوی بەرامبەر. ئەو فۆرمە لە گوزارشتكردنو دەربرینی زماندا درێژكراوەی شەری سیاسی نێوان حزبەكانو پاشماوەی بە جێماوی كلتوری شەری براكوژی نێوان حزبە كانە. بۆیە ئێستاش وێرای زەمەنێكی درێژ لە كاڵبوونەوەی شەری ناوخۆ كەچی دەبینین كاتێ بچوكترین رووبەروبونەوەو بە یەكداهەڵشاخان لە نێوان هێزە سیاسیەكان دروست دەبێت هەمان ئەو شێوە زمانە خۆی نمایش دەكاتەوە. دیار مەبەستی ئێمە لەوەدا ئەوە نییە كەهەرچی لاوازی زمانی كوردی هەیە بیدەینە پاڵ سیاسەتەوە، بەلام ئەوە راستیەكەو دەبێ ئاماژەی پێ بكەین.

چونکە وەك چۆن كۆی کایەکانی ژیانی ئێمە سیاسەت بەسەریەوە زاڵە، بەهەمان شێوە زمانەکەشمان رە هەندێکی سیاسیانەی بە خۆوە گرتوە. هەڵبەتە، جێگەی داخە کە ئەو بە بازاریکردنەی زمانی نووسینو دەربرین لە بە شێك لە پانتایی نووسینی کوردیدا، دیاردەیەکی رۆشنبیری ناوازەیە و دەبێتە بەشێکی ناشرین لە مێژووی نووسینی کوردیدا. بەلایەنی کەمەوە بە رپرسیاریەتێکی مۆراڵیو کۆمەلاّیەتیو پەروەردەی گەورە بۆ هەموومان دروست دەکات لە پێشەوەشیان رۆژنامەو گۆڤارو چاپو بلاّوکراوەکان. چونکە کارەسات ئەوەنییە، کەسێك بە ناوی نووسینو بلاّوکردنەوە هەرچی بە خەیاڵی داهات لە ورێنەو قسەی بێ مان بینووسێت. رەنگەئاستی تێگەیشتنو مەودای رۆشنبیری ئەو کەسە هەر ئەوەندە بربکات. بە لاّم شیاوو رەوانییە بە ناوی ئازادی رادەبرینەوە زەمینەی بلاّوکردنەوەی بۆ برە خسێنرێتو لە شوێنێك بلاّوی بکاتەوە. ناکرێت رێگە بدرێت لە پەنای ئازادی رادەربرینەوە، یاخود شوناسی بەناو رە خنەییەوە ئازادی کەسانی تروسایکۆلۆژیەتی مرۆڤەکان بریندار بکرێت. بۆیەشە ئەرکی بلاّوکراوە حزبیو ئەهلیەکانیشە، سانسۆر بێخنە سەر هەر نووسینێك کە تیایدا سنووری ئازادیەکانو ئادابی گشتی دەبە زێنێت. . ئازادیەکانی مرۆڤ لەو کاتەدا نرخو بەهاو گرنگی هەیە کە تیایدا ئازادی کەسانی تریش پێشێل نەکرێت. ئەمە لە لایەك لەلایەکی ترەوە ئەرکی هەموومانە جارێکی تر نرخ بگێرینەوە بۆ تێزی نووسینو لە چەندین کەناڵەوە کاربکەین بۆ جیاکردنەوەی زمانی بازار لەزمانی مەعریفەو فیکردا. چونکە ئەگەر گوتاری نووسین جیانەکراوە لە قسەی بازاریو نێو دانیشتنە کۆمەلاّیەتیەکان ئەوا بێگومان چەمكو دەستەواژەی نەشیاووناموٚتری لەو شێوەیەش خراپترو بێ ماناتریش دێنە ئاراوە. . . .

***لەژمارە(57)ی رێگای ئەدەبو هونەری رێگای کوردستان رۆژی13/4/ 2011بلاّوکراوەتەوە. . . .**

ئەنفال پرۆژەیەك بۆ سرینەوەی ژیان

جێگەی داخە تاکو ئێستاش یادەوەری ئێمە بۆ ئەنفال، هێندەی یادەوەریەکی مێژووییە، یادەوەریەکی ئێستایی نیە. مێژوویی بەو مانایەی کە ئێمە تەنها لە رۆژێکی دیاریکراودا کە چواردەی نیسانە، ئەو کارە ساتەمان دێتەوە یاد. ئەمە راستیەکی تاڵەو دە بێ دانی پێدا بنێین. لە کاتێکدا دەتوانین بلێین دیارترین کارەساتی ئێمە کە نابێتە بە شێك لە رابردوو ئەنفالە. چونکە ئەم کارە ساتە هەر تەنها تراژیدیای کۆمەلێ مرۆڤی لەدەست چوومان ناهێنێتەوە یاد، بە لکو تراژیدیاو ناسۆری هەموو ئەمانەشمان پیشان دەدات کە دوای ئەوکارە ساتە بە زیندووی ماونو رۆژانە لە تەویلیانەوە خەمە قولە کانیان دە بینین. بە دەر برینێکی تر ئەنفال وێرای بە سە رچوونی زەمەنێك لە روودانی کە چی هێشتاش کاریگەریەکانی هەرماونو ئاسەوارەکانی بەرچاون. هەرئەمەشە وادەکات کە یادەوەری ئێمە لەگەل ئە نفال نە پچرێ. چونکە بەردەوام کەسو کاری ئەنفال کراوەکانو رزگاربوانی ئەو کارەساتە گەورەیە رووداوەکەمان دێنێتەوە یاد. لە مێژووی خەباتو تێکۆشانی خۆیدا کورد وەك نەتەوەیەك رووبەرووی چەندەها کارە ساتی تراژیدیو نەهامەتی گەورە بۆتەوە، وەلێ لەگەڵ ئەمەشدا ئەنفال دیاریترین ئەو کارەساتەیە کە ئێستاشی لە گەل دابێت خوێنی لێدەتکێ، ئەنفال هەرتەنها رووداوی لە دەستدانی کەسە نزیكو ئازیزەکانمان نیە بەلکو کارەساتی مرۆڤە زیندووەکانیشە کەلە دوای ئەو کارە ساتە ماونو مەودایەکی گەورە لە ژیانیان وێرانکراوەو پێویستیان بەوەیە سەر لەنوێ ژیان دەست پێ بکەنەوەولەو رەهەندە مەرگدۆستیە دەربچن کەبەردەوام

لەدەرەنجامی ئەو کارەساتە لەگەڵی دەژین. ئەنفال کارەساتێکە ئەوندەی پێویست دەکات دڵنەوایی زیندوەکانی بدەین‌و ماناکانی ژیانیان بۆ بگێرینەوە ئەوندە پێویست ناکات لە خەمی مردوەکانیان دابین. بەو مانایە نا کە لە بیریان بکەین. بێگومان هەموومان دەزانین ئەنفال ئەو پەلامارە سەربازیە گەورەیەو هەمە لایەنە بوو کە لەمانگی شوبات تاکو کۆتای ئابی ساڵی هەشتاوهەشت لە لایەن رژێمی بە عسەوە بە هەشت قۆناغ بەرامبەر گەلی کورد ئەنجام درا. سەرەتاش لەدۆڵی جافایەتیەوە دەستی پێکردولە دهۆك کۆتایی هات. ئەم پەلامارەی رژێمی بە عس هەر تەنها رەهەندێکی سەربازی نەبوو بەڵکو بەشێك بوو لە پیلان‌و سیاسەتە شۆفێنیەکانی بە عس کە ئامانجی سەرەکی تیایدا سڕینەوەی ژیان‌و وێرانکردنی کەسیەتی مرۆڤی کوردومێژوو جوگرافیاو خاك‌و ئایینیش بوو. بەو پێیەی هەموو ئەو لایەنانەی ژیان لە ئەنفالدا دەکەونە بەر هێرشی لە ناوچوون. ئەگەرچی لە شالاوی ئە نفالدا مرۆڤی کورد ئامانجی یەکەم‌و سەرەکی ئەو لە ناو بردنەیە، وەلێ هاوشانی ئەمەش خاك‌و بونیادی سروشتی‌و مەزارە ئایینیەکانیش وێران دەکات. واتە هەموو بزاوت‌و جولەیەکی ژیان لەو ناوچانەدا هەرەس پێدێنێ‌و لە کۆتاییدا سەر زەمینەیەکی وێران‌و ئاشوب لە دوای خۆی جێدێڵێ. بێگومان یەکەم توخمی ژیان لە کۆمەڵگای کوردیداکە دەکەوێتە بەر شالاوی ئەنفال خێزانی کوردیە کە تا ئەوسات لە ژینگەیەکی کۆمەڵایەتیانەی سادەو ساکار ژیانی دەگوزەراند، بەڵام ئەنفال دێت رایەڵەکانی ئەو ژیانە تێکدەدات‌و بەشێوەیەك لە شێوەکان خێزانی کوردی وێران دەکات کە لە لایەکەوە بە شێك لە ئەندامەکانی شوێن بزر دەکات‌و لە بیابانەکانی باشور زیندە بە چاڵیان دەکات، لە لایەکی تریشەوە قە یرانێك لە رووی سایکۆلۆژی‌و کۆمەڵایەتیەوە بۆبە شێکی تریان ئەوانەی لە مەرگ رزگاریان بوە جێدێڵێ. هەڵبەتە بە عس دەیزانی کە پەیوەندی نێوان ئەندامەکانی نێو خێزانی کوردی چەند پەیوەندیەکی روحی‌و کۆمەڵایەتی بە تینە، ئیدی سەرەتا لە تێکدانی ئەو پەیوەندیەوە دەست پێدەکات‌و بەمەش

میکانیزمی یەکەم‌و سەرەکی پرۆژەی بەردەوامیەتی ژیان لە نێو دەبات کەمرۆڤە. دیارە ئەمەش بە دوو ئاستی جیاوە لەلایەکەوە بە شوێن بزرکردنی بە شێکیان لە لایەکی تریشەوە بەمانەوەی بە شێکی تریان لە نێو دۆخێکی سایکۆلۆژی‌و تراژیدی کاریگەر. لێرەوەش دەبینین هەموو ئەو کەسانەی لەو شالاوە بەدناوەدا رزگاریان بوە هەمیشە هە ست بە بۆشایەکی گەورە لەژیانیان‌و جۆرێ لە نامۆبوونی روحی دەکەن، کە قەرەبوکردنەوەیان ئەستەمە. دیارە ئەمەش دەرەنجامە ترازانی ئەو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەی نێو خێزانی کوردیە (لەو ساتدا) کە باسمان کرد. ئیدی ئەوان بە لە دەستدانی بە شێکی زۆر لە کەس‌و کاریان بە شێکی گەورە لە ژیانیان دەرمێت کە بە هۆیەوە ئێستاشی لەگەڵ دابێت پێی دە تلێنەوە. چەنەها کێشەو گرفتیان لە رووی دەرونی‌و کۆمەڵایەتی‌و ئابوریەوە بۆ جێدە مێنێ. لە راستیدا ئەو شێوازە لە مامە ڵەکردنی بە عس بەرامبەر مرۆڤی کورد ئاماژەیەکە بۆ ئەوەی بە هۆیەوە ماهیەتی دە سەڵاتێك بناسین کە تاچ رادەیەك مەرگدۆستەو ژیان وێران دەکات‌و کوشتنی مرۆڤەکانی بە لاوە هەموو شتێکە، وێرای ئەوەی روانگەیەکی ئەو پەڕی شۆفێنی هەیە بۆ کە سانێکی جیا لە خۆی لەرووی شوناسەوە. هەڵبەتە دوای ئەنفالکردنی مرۆڤەکان بەعس هەنگاوی تر بۆ تێکدانی ژیان دەگرێتە بەر کە ئەمیش وێرانکردن‌و سوتماککردنی ژینگەی سروشتی‌و جوگرافیاو خاکی کوردستانە. واتە بە عس هەر تەنها بە لە نێو بردنی مرۆڤی کورد ناوەستێت، بەلکو زەمینەی ژیانیش وێراندەکات‌و هەموو ئەو بنەمایانەی ئەگەری ئەوەیان تیا بێت جارێکی تر ژیان نوێ بکەنەوە لە ناو دەبات.

دیارە دوای ئەو پەیوەندیە قوڵەی لە نێوان مرۆڤەکان هەیە لە بونیادی کۆمە ڵگای کوردیدا، پەیوەندە نێوان مرۆڤی کوردو خاکەکەی دێت کە ئەمیشیان دیسانەوە پەیوەندیەکی مێژوویی کاریگەرەو هەمیشە خاکی کوردستان لە دنیابینی مرۆڤی کورددا پیرۆزی خۆی هەبوە تا ئەو ئەندازەیەی کە بوونی خۆی لە بوونی خاکدا دە بینێتەوە. دیارە بەو پێیەی مرۆڤی کورد

هەمیشە خاکەکەی داگیرکراو بوە لە لایەن دوژمنەکانیو قەوارەیەکی سەر بەخۆی نەبوە، ئیدی بەبەردەوامی هەستی بەلەدەستدانی یەکێ لە بە ها هەرە پیرۆزەکانی ژیان کردوە کە نیشتمانە. بۆ ئەم مەبەستەش ئامادەی هەموو جۆرە فیداکاریو شۆرشو تێکۆشانێك بوە. لەم روانگەیەوە کاتێ دەسەلاتی بەعس درك بەو پەیوەندیەی نێوان مرۆڤی کوردوخاکەکەی دەکات، ئیدی دەست دەکات بە پرۆسەی وێرانکردنی خاکی کوردستانو تێکدانی لادێکانو سووتاندنی رەزو کێلگەو کارێزو. . . تد دەبێ بزانین بەعس هەر تەنها لە بێ ئاگاییو تەواوکردنی هێرشە سەربازیەکانی ئەمەی نەکردوەبەلکو بە پلانو ئامانجێکی دیاریکراوکە پێشتر نەخشەی بۆ کێشراوە ئەنجامی دەدات. بەعس دەیتوانی بەتەنها مرۆڤەکان ئەنفال بکاتو دێهاتەکان نەسووتێنێ، بەلام کاتێ هاوشانی مرۆڤ شوێنیش خاپوور دەکات ئیدی زەبرێکی کوشندە لە سایکۆلۆژیەتی مرۆڤی کورد دەدات و هەمیش پرۆسەی وێرانکردنی ژیان لە ئاستێکی فراوانتر پراکتیزە دەکات کە بە شێکی دیکەیە لە تەواو کردنی ژیانی مرۆڤ. دیارە دوای هەردوو رەگەزی(شوێن/ مرۆڤ) بە عس لە رێی شالاوی ئەنفالەوە بەردەوام دەبێت لە وێرانکاریو ئەمجارەیان پەلاماری شوێنە ئایینیەکان دەداتو پاشماوە شارستانیو فەرهەنگیو ئاسەوارە مێژوویەکان لەناو دەباتو دەیان سرێتەوە. هەمووماندەزانین کە بە سەدان مزگەوتو چەندان شوێنەواری مێژوویيو فەرهەنگی کۆمەلگای کوردی کەوتنە بەر ئەو شالاوەولەناوچوون. هەمووئەو توخمانەی باسمان کردن بونیادی نەتەوە پێکدەهێننو بەشێکی هەرە سەرەکیو پربە های هەر گەلو نەتەوەیەکن بەلەناوبردنی ئەمانە هەموو ئەو رایەلانە لەناو دەچن کەنەتەوە لە مێژوو لەرابردوودا رادەگرن. واتە دەتوانین بلێین ئەنفال پرۆسەیەکی سەربازی رووت نەبوە بەقەد ئەوەی هەولێکی کۆلۆنیالانە بوە بە ئامانجی لە نێوبردنی رایەلە مێژوویەکانی نەتەوەی کوردو توانەوەی لە بۆتەی نەتەوەی سەردەست. کاتێ نەتەوەیەك بنەما فەرهەنگیو کلتوریەکانی دەکەونە بەر هەرەشەی سرینەوەو نەمان

بێگومان پرۆسەی توانەوەی نەتەوەی دەست پێدەکاتو هەموو ئەو ئاماژە مێژوو یانە لەناو دەچن کە دەلالە تێکن بۆ بوونی ئەو نەتەوەیە. بە بۆچوونی من بە درێژای ستەمەکانی بەعس لە عیراقدا بەرامبەر نەتەوەی کورد، بەتەنها ئەنفال بەسە بۆ ئەوەی ئێمە رادەی دڕندەییو خوێنرێژیو دیدی شۆفێنیانەی بەعس بەرامبەر گەلی کورد بناسین. ئەمە هەر تەنها لە بەر ئەوە نیە کە سەدان مرۆڤی ئێمە بێ سەرو شوێن دەبن. بەلکو تێنوەتی بەعس بۆ خوێن رشتنو ئامانجەکانی بەمەبەستی هەلتەکاندنی نەتەوەی کورد لە ئاستی بووندا نیشان دەدات. وێرای ئەمانە لە هەمووی کوشندەتروترسناکتر ئەوەیە کە بە عس لە رێی پرۆسەی ئەنفالەوە کۆمەلگای کوردی لە هێزێکی مرۆیی زیندووی بەرهەم هێنەوەگۆری بۆ هێزێکی بەکاربەر. چونکە ژێرخانی ئابوری لادێکانی کەلە کشتوکالو ئاژەلداری پێك هاتبوو وێرانکردوو دانیشتوانی ئاخنیە کۆمەلگا زۆرە ملێیەکان کە سەرەتاییترینو سادەترین مافی ژیانی تێدا نەبوو. جگە لەوەی کە ئەو کۆمەلگا نیشتە جێیە زۆرە ملێیانە لە شوێنێك دروست کرابوون کە کاریگەریەکی ئەوتۆی هەبوو بۆسەر دەروونی مرۆڤەکان کە بە هۆیەوە چەندین کێشەی کۆمەلایەتی دروست دەبوو. هەموو ئەو لایەنانە بە سەر یەکەوە بوونە هۆی ئەوەی بە شێکی زۆری جوگرافیای کوردستان وەك زەمینەیەکی وێرانبووی بێ جوولەوبزاوتی ژیان لێبێتو خامۆشیەکی کوشندە بال بەسەر کوردستان دابکێشێ. بێگومان ئەو دۆخە سامناکەی کەدەرەنجامی پرۆسەی بەدناوی ئەنفال کوردستانی گرتەوە، مەودایەکی زەمەنی زۆری نە خایاندووسێ سال دواتر بلێسەی راپەرین کوردستانی گرتەوەو تێکرای شارو شارۆچکەکانی کوردستان لە ژێر چرنۆکی ئەو دەسەلاتە شۆفێنیە رزگار کرا کە ئەنفالی ئەنجامدابوو. لێرەدا دەکرێ بپرسین ئاخۆ بە درێژای ئەو سالانەی راپەرینو دوای ئەنفالەکان چی بۆ کەسو کاری ئەنفالەکان کراوەو چیان بۆ بکرێت، ئایا توانراوە برینی ئەنفال سارێژ بکرێتو بە لایەنی کەمەو هەولی ئەوە بدرێت تارادەیەکی کەم هەموو ئەو

بۆشایە دەروونیو روحیانە پڕبکرێنەوە کە بە هۆی ئەنفالەوە تاکەکان گیرۆدەی بوونە؟

دیارە کەم تا زۆر دەسەلاٌتی کوردی هەولٌیداوە لە کێشەو گرفتەکانیان کەم بکاتەوە، وەلیٚ دەبیٚ ئەوە بزانین کە ئەنفال کارە ساتێکە ئێمە هەرچیەك بکەین ناتوانین بە شێکی بچوکی ئەو کارەساتەش پربکەینەوە. دەبیٚ زیاترو بەر فراوانتر بچینە نێو کێشەو گرفتو داخوازیەکانی خەلٌکی رزگاربووی دوای ئەم کارەساتە. بۆئەم مەبەستەش نابیٚ هەر تەنها دلٌنەوایی ئەو مرۆڤانە بدەینەوە بەوەی کە خانوێك یان موچەیەکی خانە نشینی یانیش یا دکردنەوەیەکی سالاٌنەیان بۆ ساز بدەین. بە پێچەوانەوە بە هیچ شێوەیەك خوێنی مرۆڤ نانرخێنرێت بەرامبەر هیچ سەرمایەیەك. بەلٌکو دەبیٚ هەولٌبدەین لەرووی سایکۆلۆژیو کۆمەلاٌیەتیو بونیادی ژیانەوە خەمەکانیان کەم بکەینەوەو جارێکی تر پیرۆزی ژیانیان بۆ بگێرینەوەولەو دۆخە رەشبینیو نامۆییە رزگاریان بکەین کە بە هۆی ئەو کارە ساتەوە تووشی هاتوونو ئێستاش پێیانەوە دیارە. بۆئەوەی ئەم کارەش بکەین هێندەی پێویستە دلٌنەوایان بکەین لە رووی سایکۆلۆژیو سۆسیۆلۆژیەوە هێندە پێویستیان بەوە نیە پاداشتیان بکەین، ئەمە بەو مانایە نیە کە هیچیان بۆنەکرێت پیٚ نەدرێت. بەلٌکو لەو روانگەیەوە کە بتوانین ژیانێکی ئاسودەو بە ختەوەریان بۆدەستەبەر بکەین تاکو هەست نەکەن کۆمەلٌە کە سێکیان لە دەستداوە. دەبیٚ ئێمە ببینە جێگرەوەی دایكو باوك خوشكو براکانیان. دەبیٚ کەشێکیان بۆبرەخسێنین کە هیچ کاتێك وانەزانن لە خەمێکی گەورەو قول دەژین.

تێبینی /لە رۆژنامەی ئالاٌی ئازادی ژمارە(696)لە 2011/4/13 بلاٌوکراوەتەوە. -

بەلٌگەکانتان بخەنەروو، ئەگەر ئێوە راستگۆن!

لە دوای راپەڕینەوە بە شێوەیەکی گشتیو ، لەم چەند سالاٌنەی دواییشدا بە شێوەیەکی تایبەتی، رەوتێك لە نووسەرانو شێوازێك لەنووسین لە دوو توێی نێوەندی رۆشنبیریی کوردی سەری هەلٌداوە کە بە تێگە یشتنی خۆیان راڤەی ئاین لە سەر میتۆدێکی زانستی دەکەنو رەخنە لە دیاردە ئایینیو شەریعیو تەنانەت گەردوونیەکانیش دەگرنو لەهەندیٚ باردا توندتریش دەرۆنو دەیانەوێت قسەلەسەر گوتەکانی پەروەردیگاربکەنو بە شێك لە چیرۆکەکانی نێو قورئانی پیرۆزبە ئە فسانە بناسێنن. هەموو ئەم کارکردنەشیان گوایە لە پەراوێزی ئەوەدایە کە ئاین بکرێتە کایەیەکی سەربەخۆو لە کۆمە لٌگا جیا بکرێتەوە. یان بە دەربرینێکی تر کۆمە لگایەکی علمانییو مۆدێرنمان بۆ بونیاد بنێن. وەك ئەوەی کۆمە لگای علمانی بە قسە وتن بە ئاین بە خواو بە قورئانو پە یامبەران بێتە دی!. کێشەکە لەوەدا نییە رەوتێکی لەو شێوەیە سەر هەلٌئەداتو مە بە ستیانە تێزە بەناو رەخنە یيو فیکریەکانی خۆیان لە هەمبەر ئایندا پراکتیزە بکەنو لەژێر شوناسی رەخنەگرتن لە ئاین رەخنە لە خوداو قورئانو هەموو شتێك دەگرن، بەلکو کێشەی سەرەکی لەوە دایە ئەوان دەیانەوێت بە خوێنەوەیەکی رووکە شیانەو هەژارانەو خالٌی لە هەموو مە عریفەیەك ئەو پرۆسە بەناو رەخنەیە ئەنجام بدەن. جێگەی داخە زۆرجار ئەو دنیابینیە بەناو رەخنەییە دەگاتە ئاستێکی هێندە نزمو کۆمیدی کە تیایدا رەگەز دەدەنە پالٌ خوداو ئیسراو میعراج بە ئەفسانە دەزاننو سەرگوزشتەی ئادەمو حەوا بە شێوەیەکی تر دە بیننو یا خود دەلٌین حەوا پێشی ئادەم دروست بوەو دەیان راڤەو بۆچوونی تری بێماناو بێناوەرۆك کە تیایدا خوێنەر ناچارە

به تێزه کانیان پێبکه نێت. ئەو ڕەوته(گەرچی بچوکیشه) پێمان نالێن به پشت بەستن بەکام بەڵگەی زانستیو بابەتیو مەعریفی تێزەکانیان ڕاسته ؟ ئەگە ر نووسەرێك دنیابینیەکی هێنده نازانستی هەبێتو لای وابێت حەوا پێشی ئادەم دروست کراوه، زەحمەت نەبێ پێشمان نالێی به پێی کام ئایەتو سورەتی پیرۆز وایه؟ ئەگەر که سانێك هێنده کاڵفام بن لایان وابێت خواش هاوشێوەی مرۆڤ شوناسو ڕەگەزی هەیه پێمان نالێن به چ شێوەیەكو چۆنو به کام بەڵگەی زانستیو لۆژیکی قورئان وایه؟ تا به لایەنی کەمەو (به گاڵته) بروا به تێزه کانتان بهێنینو بێینه سەر ڕەوتی فیکری ئێوه؟ وەلێ ئەوەی جێگەی سەرنجه ئەوەیه که ئەو ڕەوته نەك هەر ناتوانێ به ڵگەیەك بهێنێتەوه بۆ بۆچوونەکانی که تیایدا ڕاڤەی دیاردەکانی بوونو ژیانو قورئانو خودا له سەر بنه مایەکی زانستی بکات. بگره خۆشیان چەواشه دەکەن به بێ ئەوەی هه ستیشی پێبکەن هەروەك خوای پەروەردیگار له سورەتی به قەره ئاماژەی پێدەدا. ئەوانەی دەیانەوێت ڕەخنه له خوداو قورئان بگرن به تێگه یشتنی خۆیان، هێنده کۆڵەوارو هەژارو بێدەرەتانن توانای ئەوەیان نیه(مه حاڵه ئەو توانایه شیان هەبێت) له ژیانی بوونەوەرێکی بچوکی وەك مێرووله یا جاڵجاڵۆکه وردببنەوەو ڕاڤەی ژیانو بوونو ئەو هەموو هێزو فه لسەفەو ئیعجابه بکەن که له سیستەمی ژیانی ڕۆژانەی ئەو بوونەوەره بچوکانه دایه که ساکارترین خه لقکراوی پەروەردیگارن بەبەراورد لەگەڵ توخمەکانی دیکەی ژیانو گەردوون. لێرەدا پرسیاری سەرەکیو جەوهەری ئەوەیه ئەگەر که سانێك گوایه ڕاڤه کارو ڕه خنه گرن له دیارده دینیەکان، توانای ئەوەیان نەبێت لێکدانەوه بۆ ژیانی بوونەوەرێکی یەکجار سادەو بچوك بکەن ئایا گاڵته به خۆیان ناکەن کاتێ ڕێگه به خۆیان دەدەن قسه له سەر ئەو هێزو خولقێنەره بکەن که ئەو بوونەوەرانەو ژیانو گەردوونو ئەوانیشی دروست کردوەو له پشت ڕوحو مانەوەی ئەوانه؟ ئەگەر که سانێك مه عریفه که یان بەشی ئەوه نەکات ڕاڤەی توخمێك، دیاردەیەك، بوونه وەرێك بکەن که خودا درووستی

کردوون، ئایا دەتوانن به تێگه یشتنی خۆیان قسه له سەر قورئانی پیرۆزوگوتەکانی پەروەردیگار بکەن؟ لێرەوەشه دەبینین هەموو ئەو پرۆسه به ناو ڕەخنه یانەی ئاین ئەوەندەی سۆزێکی ڕووتی بێ مه عریفه، هه ڵچوونی دەروونیو قسه وتن به ئاینو هه ژمار کردنی هەرچی خەوشو ناشرینیەکانی ژیان له سەر ئاین هەیه، له پشتیەتی، نیو ئەوەنده ڕەخنەکان زانستی بوونو بابه تیبوونی تێدانیه. بەداخەوەش ئەو شێوازەی ڕەخنه گرتن له ئاین هەلو مەرجێکی دژوارو زەمینەیەکی یه کجار ترسناكو مه ترسیدار دێنێته ئاراوه له کوردستان که هەموو بوارێك به هێزه ئایینیه توندرۆکان بدات هه رچی مه به ستیان بێت به ناوی ئایینەوه ئەنجامی بدەن و پاساو بۆ کردەوەکانیان ببیننەوه. بۆیه به بۆچوونی من ده بێ له کاردانەوەی تێزه به ناو ڕه خنه یەکانی ئەو ڕەوته هوشیار بینو به لایەنی کەمەوه بەنووسین یا به دەربرین لەو دەر هاوێشته ترسناكو دەرەنجامه مه ترسیدارانەیان ئاگادار بکەینەوه که لێی دەکەونەوه دواجار به زیان به سەر کۆمه ڵگەو ده سه ڵاتیش تەواو ده بێت.

بێگومان ئاین به یه کێك له کایه هەره گرنگه کانی هەر کۆمه ڵگایەك دادەنرێت، که ڕۆڵێکی گرنگو کاریگەرو بنەرەتی هەیه له پێگه یاندنی سا یکۆلۆژیەتی مرۆڤو پرکردنەوەی بۆشایی ڕوحی که سەکانو هاوکات دیارترین ئەو تا یبەتمەندیه پەروەردەییو کۆمه ڵایەتیەشه که دەکرێته خه سڵه تێکی دیکەی بوونی مرۆڤ له پاڵ تایبه تمەندیەکانی تر. له ڕاستیدا هیچ کۆمه ڵگایەك نیەله دنیادا به بێ ئاین بژیت. جا ئاینێکی ئاسمانی یا زەمینی، بروادا یا بێ بروا. هیچ پێکهاتێکی ئه تنیکیو ئه تنۆگرافی نیه له دنیادا ئاینێکی نەبێتو بروای پێ نه بێت. مرۆڤەکان به بێ ئاین هەمیشه له بۆشایەکی گەورەی ڕوحی دەژینو بەردەوام له گوماندان. گومان له ژیانو بوونی خۆیان، له هەموو گەردوونو له هەموو شتێك. به بێ ئاین هەرگیز مرۆڤ ناتوانێت وەڵامی پرسیاره فەلسەفیەکانی بوونو ژیانی دەست بکەوێت به شێوەیەکی زانستیو بابەتی. به شێکی زۆر

لەپێکهاتە ئەتنیکیە بچوکەکانو چەندین خێڵو هۆزی مرۆڤ لەدەرەنجامی ئەو بۆشایە روحیەی بەهۆی بیٚ ئاییینیەوە گیرۆدەی بوونە پەنا وەبەر جۆرەها سروتی ئاییینی دەبەنو بروای خۆیان لەوەدا دەبیننەوە. ئەگەر مرۆڤانێك هەبن(گا) بپەرستنو بە پیرۆزی ئاینی خۆیانی بزانن، کە لە راستیدا ئەو پەری دواکەوتوویی‌و بیٚ بروایە، ئایا کارێکی بێماناو نە زانانە نیە کە سانێك لایان وابیت ئاینی ئیسلام سەرچاوەی کوێرەوەریەکانەو ئاینێکی ئاسایەو دەکریٚ مرۆڤ بە سادەیی وەریبگرێت ؟یان بە لایەنی کەمەوە هەوڵی کاڵکردنەوەی ئاینو لەقکردنی بروای بروادارەکان بەو ئاینە بدەن. ئەگەر کە سانێك هەبن ئاینی خۆیان لە توخمێکی سادەو نابابەتی‌و نامەعریفی‌و بیٚ هێزو ناوەرۆك ببیننەوە، ئایا گاڵتە جاری نیە کە سانێك لە ناتێگەیشتنیانەوە پێیان وابێت ئیسلامیش وەك هەر ئاینێکی تر ئاسایی وەردەگیرێتو دەشیٚ مرۆڤ بەلاوەکیەوە تە ماشای بکات. ئە گە رکە سانێك بیٚ ئەندازە پەیوەست بن بە ئاینی خۆیان کە هیچ هێزو سەرچاوەیەکی روحی‌و فیزیکی‌و غە یبی لە ئاینەکەیان دانیە بۆنموونە وەك (بودیەکان) یا(تبیتی‌و کۆنفۆشۆسیەکان)، ئایا دەبیٚ ئێمەی مووسڵمان پێویست دەکات چەند پەیوەست بین بە ئاینەکەمان کە سەرچاوەیەکی هەرە دیاری مەعریفەو فیکری بە شەریەو کانگای زانستو داهێنانو لێکدانەوەی بوونو ژیانە؟ ئایا کۆمیدیا نیە کە سانێك بە خەیاڵ پلاٚوی خۆیان بانگەشەی ئەوە بکەن کە دەشیٚ ئیسلامیش هاوشێوەی ئەو ئاینانە بێتو هیچ رۆلێکی لە بواری پەروەردەی کۆمەڵگە نەبێتو نە کرێتە سەرچاوەیەك بۆ رێساو یاساکانی ژیان؟

بێگومان ئاینی ئیسلام رۆلێکی هەرە گرنگ‌و کاریگەری لە بونیادی پەروەردەیی‌و سۆسیۆلۆژی کۆ مە ڵگای کوردی بینیوەوبە شێکی هەرە زۆری سیبمبولە دیارەکانی ئێمە لە رووی سیاسی‌و فەرهەنگیەوە پیاوی ئاییینی بووینە. ئە گەر کورد وەك نەتەوەیەك هیچ بنەمایەکی رۆشنگەری هەبوویێت لە مێژووی رابردوودا ئەوا بە دڵنیایەوە هەلقولاٚوی نێو

نێوەندە ئاینیەکانو مزگەوتو حوجرەو خانە قاو تە کیەکانن. رووبەرێکی هەرە گەورە لە گوتاری ئەدەبی کوردی بەر ئەدەبیاتی شیعری کلاسیزمی دەکەوێتو سەرچاوەیەکی هەرە بە برشتی فیکری‌و مە عریفیە کە شاعیرە کلاسیکەکانی ئێمە بەرهەمیان هێناوە کە لە پاڵ شوناسی ئەدەبی هە ڵگری شوناسێکی ئاییینی بوینە. شاعیرە کلاسیکەکانی ئێمە هەموویان پەروەردەی مزگەوتو تەکیەو خانەقاکان بووینە کەچی لە بواری داهێنانی ئەدەبی‌و فەرهەنگیەوە توانیویانە گوتارێك لە شیعر بونیاد بنێن، کە هەڵگری دنیابینیەکی فەلسەفیانەو رۆشنەگەرانەی وابێت، کە ئێستاش وێرای بوونی دەیان میتۆدی خوێنەوەی جۆراو جۆرلە بواری تێکستدا کەچی پانتایەکی هەرە گەورە لە بواری شیعری کلاسیکی کوردیدا بە پەنهانی ماوەتەوەو نە توانراوە پەی پیٚ ببردرێت. ئەمە لە سادەترین پێناسەدا قوڵی دنیابینی ئەو شاعیرانەوبوونی پاشخانێکی گەورەی مەعریفەی نووسینو خوێنەوە دەگەیەنێت، کە ئاشکرایە هەمووشیان پەروەردەی ئاینی ئیسلامو پیاوی نێو مزگەوتەکان بووینەو زۆربەی هەرە زۆریان (مەلا)و(سۆفی)و (حاجی) بووینە. ئەوانە لە سەردەمێکی یە کجار دوواکەوتوودا توانیویانە دنیایەك لە نووسین بەرهەم بهێنن کە هەندێکیان رەهەندێکی فەلسە فیانەی وایان هەیە، بۆ دیاردەکانی ژیانو بوونو عەدەم کە سەرسامی داماندەگرێت لەوەی کە چۆن لە سەردەمێکی دواکەوتوو لە رووی نووسینو نەبوونی هیچ قوتابخانەیەکی فێربوونو خوێندندا کە سانێك بتوانن ئە وهەموو مە عریفەیە بەرهەم بێنن بۆنموونە وەك (مە حوی)ی شاعیر. ئەمە دەلالەتی ئەوەیە کە نێوەندە ئاینیەکانی ئێمە بە تایبەتیش (مزگەوت) هەمیشە سەرچاوەیەك بووینە بۆ رۆشنگەری‌و داهێنانو پەروەردەکردنی تاکی کوردی لە رووی فیکریەوە پێچەوانەی هەموو ئەو بۆچوونانەی لە بیٚ ئاگایانەوە وادەزانن ئاین سەرچاوەی دواکەوتنو نەزانینو کوێرەوەری‌و نە خوێندەواریە. وێرای ئەمەش پیاوە ئاینیەکانی ئێمە لە پاڵ رۆڵو پێگەی خۆیان، هاوکات ئاینیان هەمیشە کردۆتە رێبازێك بۆ تێکۆشانو خەباتی

نەتەوەیی‌و بەدەست هێنانی مافە نەتەوەیەکان. رابەرو سەرکردەو پێشەواکانی شۆرش‌و راپەرینەکانی کورد لە رابردوودا هەموویان (مەلا)و پیاوی ئایینی بووینەو هیچ کاتێکیش ئەمە نەبۆتە هۆی ئەوەی دابرانێك لە نێوان ئاین‌و پایە سیاسی‌و فە رهەنگیەکانی کۆمەڵگای کوردی دروست ببێت. وەك ئەوەی ئاین رێگر بێت لە تێکۆشان‌و بە رجە ستە کردنی ما فە سیاسیەکان گە لی کورد یاخود سەرچاوەی ژێردەستەیی ئەو گە لە بێت. شۆرش‌و راپە رینەکانی کورد بە شێك بوونە لەو گوتارەی هەوڵی ئاوێتەکردنی خەباتی ئایینی‌و نەتەوەیان داوە لەیەك چوارچێوەدا. سیمبولە ئاینیەکانی ئێمە هیچ کاتێ هەوڵی ئەوەیان نەداوە ئاین‌و نەتەوە وەك دوو گوتارو پرسی فیکری گرنگ بەیەکتری نامۆ بکەن‌و خەباتی نیشتمانی‌و نەتەوایەتی بەئەرکی خۆیان نەزانن‌و ئاین داماڵن لە کایەکانی دیکەی کۆمەڵگا. بە پێچەوانەوە ئەوان لە پاڵ ئاینیشەوە (کە مەبە ستمان لە دە ستەواژەی ئاین ئیسلامە) هەمیشە ئەرك‌و خەباتی نەتەوەیانەی خۆیان بەوپەڕی دڵسۆزوشۆرشگێریەوە بە جێ گەیاندوە. ئیدی هەر هەوڵدانێك بۆ بە نامۆکردنی کورد بە ئیسلام‌و دابراندنی کوردو ئەو ئاینە لە ژێر ناوو گوتاری جیاوازو بە ئامانج‌و مە بەستی سیاسی یا ئایۆلۆژی بێت هەوڵێکی نە زۆکەو نەك هەر شوێن‌و جێگەی خۆی ناگرێت، بەڵکو دەرهاوێشتەی یەکجار ترسناك‌و مەترسیدارو کوشندەی لێدەکەوێتەوە کە سەرەنجام کە شێك دێنێتە ئاراوە کە تیایدا کەسانێك بیانوو پاساو بدۆزنەوە لەوەی نەتەوەی کورد بە هەڵگەراوە لە ئاین‌و دژبە ئیسلام پێناسە بکەن‌و لەوێوەش کار بۆ پراکتیزەکردنی تیۆرەکانی خۆیان بکەن. ئەو وێناکردنەی ئەمرۆ بۆ ئاین لە لایەن ئەو رەوتە رۆشنبیریەوە دەکرێت بە دیوێکی نێگە تیفدا، کە هەوڵی ئەوە دەدات هەرچی ناشرینی‌و خەوش‌و توندوتیژی‌و کێماسی کۆمە ڵگای کوردی هەیە بئاڵێنێتە ملی ئیسلام، هەرگیز وێناکردنێکی لۆژیکی‌و بابەتی نیەو هەزاران فەرسەخ دوورە لەو فەلسە فەی لە ئیسلام دایە. پیشاندانی ئاینی ئیسلام لە هەڵومەرجی ئێستاماندا

لە کۆمەڵگای کوردی وەك ئەوەی سەرچاوەی هەموو نەهەماتی‌و دواکەوتنەکانی کۆمەڵگای کوردی بێت، تێزێکی یە کجار نادروست‌و هەڵەیەودەبێ هەموو ئەوانەی تەرحی تێزێکی لەو شێوە یە دەکەن دەبێ ئاکامە مە ترسیدارەکانیشی ببینن‌و ئەو بە رپرسیاریە تیانەش هەڵبگرن کە بە لایەنی کەمەوە لێی دەکەونەوە. جێگەی مەترسی‌و نیگەرانیە ئەمرۆ لە زەمینەی نووسین‌و رۆشنبیری کوردیدا بە ناوی رە خنە گرتن لە ئاین‌و هەوڵدان بۆ بە خۆر ئاواییکردنی کۆمە ڵگای کوردی(کە ئە میش تە نها لە سەر ئاستی رواڵەت نەك فیکر) رەوتێك سە رهەڵبدات کە مەبە ستیەتی ئاین‌و کۆمەڵگای کوردی بە یە کەوە نامۆ بکات‌و بە هاودژی یە کتریان راڤە بکات. لەوە کارە ساتریش ئەوەیە ئەو رەوتە رێگە بە خۆی بدات کە قسە لە سەر خوداو پیرۆزیەکانی قورئان بکات‌و سەربوردەو حکایەت‌و لێکدانەوەی نازانستی‌و نامەنتقی بۆ ناوەرۆکی قورئانی پیرۆزبکات‌و ژیانی پێغە مبەران بە شێوەیەکی دیکە ی جیالە قورئانی پیرۆزو خودا پیشان بدات. لە کاتێکدا ئەو رەوتە وەك باسمان کرد لە بە رامبەر لێکدانەوەی ژیانی (مێروولە)یەك دەستە پاچەو کۆلەوارە چ جای پە روە ردیگاری مەزن. ئەگەر بۆ یە ك چرکە ش خودا لێدانی دڵیان‌و بینایی چاوەکانیان لێ بسە نێتەوە ئەوا هەرچی سە رچاوەی مادی‌و بە ناو مە عریفی خۆیان هەیە ببیە خشن ناتوانن بیگێرنەوە. بە پێچەوانەوە ئا ینی ئیسلام هەمیشە دیارترین رووی پەروەردەی‌و کۆمە لایەتی کۆمە ڵگای کوردی بوە. ئاینێك بوە هەمیشە مۆراڵی کۆمە ڵگای کوردی راگرتوەوزەمینەیەك بوە بۆ پێگەیاندن‌و دروستکردنی سایکۆلۆژیای مرۆڤی کوردوبە رجە ستە کردنی چەندان خەسڵەتی کۆمە لایەتیانەی جوان لە کۆمە ڵگای کوردیدا. ئەمرۆ بە ئاسانی هەست بە نەمانی ئەو خە سڵەتە جوانانە دەکەین کەدەرەنجامی هەوڵدانە بۆ پە راوێز خستنی ئاین‌و دوێنی کۆمە ڵگای کوردیان پێدە ناسرایەوە. ئە مرۆ کە مۆدێلێکی دیکەی ژیان لە رووی کۆمە لایە تیەوە لەنێو ئێمە بوونی هەیەو سەرچاوەی سەرهەڵدانی دەیان دیاردەی

کۆمەلاّیەتی نادروستو تراژیدیو کوشندەن، دەرەنجامی کزبوونی رۆڵی ئاینو نەمانی بە ها ئایینیو کۆمە لاّیە تیە کانی کۆمە لّگای کوردیە. کوا ئەو خە سلّە تانەی دوێنی لە مرۆڤی کورد هە بوون کە تەنانەت روحی ئەوەی تیابوو قوربانی بە خۆی بدات لە پێناو مرۆڤێکی تر؟ کوا ویژدان؟ کوا سۆزو بە زەیی؟ کو ا لێبوردەییو میهرەبانی؟کوا بە تەنگەوە هاتنو بە جێ گە یاندنی ئەرکە کۆمە لاّیە تیەکان؟کوا رێزو هەولّدان بۆ خۆشبە ختی کە سانو کۆمەلّگا؟ئەمرۆ لە سایەی ئەو مۆدێلە کۆمەلاّیەتیە کۆپی کراوەی خۆرئاوا کە ئێمە پیادەی دەکەینو بۆتە شوێنگرەوەی مۆدێلی پێشووتر، ئێمە لە بەردەم مرۆڤێك داین کە گەردێك لە میهرەبانیو لێبوردەیی تیادانەماوەتەوەوهەستێکی شەرانگێزانەو تاکرەویانەی وای بۆدروست بوە کە تەنها بەرژەوەندیو نەرگسیەتی خۆی بەلاوە گرنگە وباکی بە هیچ بە هایەکی کۆمە لاّیەتیو مۆرالّی نیە. ئەمرۆ ئێمە لەبەردەم شێوە مرۆڤێك داین کە بچوکترین هەستی لێبوردەی نەماوەوتەنانەت ئامادەیە لە پەراوێزی دەمە قالّێیەکی ئاسایی ژیانی رۆژانەدا بە دەیان کەس بکوژێت. ئەمرۆ مرۆڤێك دەبینین هەستێکی بەر بەریانەی وای بۆدروست بووە ئامادەیی ئەوەی تیایە دەست درێژی بکاتە سەر ئەندامانی خێزانەکەشی. کۆمەلّگای کوردی ئەمرۆ تەژیە لە جۆرەها تاوانی کۆمەلاّیەتی تراژیدیانەی وا شۆك دەمانگرێت کاتێ گوێبیستی دەبین، کۆمەلّگای کوردی ئەمرۆ پرە لە سیماکانی رقو رق لێبونەوەو بە رادەیەك رووبەرێکی بچوك بۆ دیالۆگ نەماوەتەوە. ئەوە نیە رۆژانە گوێبیستی کارەساتو رووداوی وادە بین کە هەرگیز شایەنی ئەوەنین خوێنی ئاژەلّێکی لە پێناو برژێت، چ جای خوێنی مرۆڤ کە گەورەترین سەرمایەیە. کۆمە لّگای کوردی ئەمرۆ تەژیە لەو جۆرە کەسانەی کە گەردێك سۆزو میهرەبانیو لێبوردەیان نیەونازانن ویژدان چیەو بەهاکانی مرۆڤ لە چیدایە. وا دەزانن ژیان هەرتەنها لاساییکردنەوەیەکی کوێرانەو شوێنکەوتوانەی کۆمەلّگای خۆرئاوایە کە هەر یەکەو بۆ خۆیان دەژین. هەموو ئەو تایبەتمەندیە کۆمەلاّیەتیانە کە ئیسلام

رۆلێکی سەرەکیو بنەرەتی دەبینێت لە دروست بوونیان، کزبوونو نەمانیان لە واقیعی ئەمرۆدا دەرەنجامی هەولّدانە بۆ دابراندنی ئاین لە کۆمەلّگەو پەراوێزخستنی. چونکە ئیسلام زەمینەی دروست بوونو جێگیرکردنی ئەو بنەما پەروەردەییو کۆمە لاّیەتیانە دەرە خسێنێت. کۆمەلّگای کوردی ئەمرۆ لە قەیرانێکی گەورەی روحیو دەروونی دەژیت کەدەرەنجامی ئەو بە یەکدادانە نادروستەی شێوە ژیانی خۆرئاوایە لە گە لّ ئێمە بەبێ ئەوەی پێیەوە ئاشنا بین یا خود زەمینەمان بۆ رە خساندبێت. کێ هەیە لە ئێمە وێرای ئەو هەموو داهێنانو پێشکەوتنانەی ژیانی ئەمرۆ، بەلاّم خۆزگە بە ژیانی سادەو ساکارو جوانی دوێنێ نە خوازێت؟دوێنێ هیچ دەسکەوتو داهاتێکی مادی نەبوو، بەلاّم روحێکی جوانو تەژی لە سۆزوو لێبوردەی هەبوو. دوێنێ هە ژارانە دە ژیا وەلێ لە ویژدانو پەیوەندیە کۆمە لاّیەتیەکان دەولّەمەند بوو. هەموو ئەمانە دەرەنجامی نەمانو کزبوونی ئاینە، چونکە ئایینی ئیسلام هانمان دەدات لێبوردەو بە ویژدانو میهرەبانو بە سۆزوو بە زەیی بین. هیچ کاتێك ئیسلام هە لگری کلتوری توندوتیژیو دژبە پێشکەوتنەکانو جوانیەکانی ژیان نیە. بە پێچەوانەوە ئەوە کزبوونی هەستی ئایینیو پشتکردنە ئیسلامە لە واقیعی ئەمرۆماندا کە بۆتە هۆی ئەوەی مرۆڤێك دروست ببێت هێندە بەربەری بێت تەنانەت ئامادەیی ئەوەی تیایە دە ست درێژی سێکسی بکاتە سە ردایكو خوشکیشی!!!ئەوە ئیسلامە مۆرالّی کۆمەلّگای کوردی راگرتووە نەك گلۆبالیزمو مۆدێرنە!!!

***تێبینی/ئە م وتارە لە رۆژنامەی یەکگرتوو ژمارەکانی (824)و(825) لە رۆژانی 17و2011/1/24بلاّوکراوەتەوە. . .**

مەرگ لە پێناو خۆشەویستیدا!

تائێستاش نازانم، سیحری ئەوە لە چیدایە کەمرۆڤ لە ژیانیدا بەرگەی گەورەترین کارەسات، قورسترین نەهامەتی، تراژیدیترین رووداو دەگرێت کەرووبەرووی دەبێتەوە، کەچی بەرگەی لەدەستدانی خۆشەویستەکەی ناگرێتو لە پێناویدا بەو پەری برواوە مەرگ هەڵدەبژێرێتو بە گوللەیەك یانیش پەتێك کۆتایی بە ژیانی خۆی دێنێت. نهێنی ئەوە چیە مرۆڤ لە ژیانیدا بەرگەی هەموو (نا)یەکان دەگرێت، کەچی بەتەنها ناتوانێ بەرگەی ئەو (نا)یە بگرێت کەلەدەمی خۆشەویستەکەی دێتە دەرەوەو کاتێ پێی دەڵێ (نا تۆم خۆشناوێ یا ناتوانم ببورە). زۆرجار ئەو (نا)یە بە ئەندازەیەك ژیانی مرۆڤ دەگۆرێت بەرەو شێتی یان گۆشەگیری یا خەڵوەتو دابڕانو دوورە پەرێزی لە هەموو شتێك دەیبات. سەیرە مرۆڤ بگاتە رادەیەك لە دەستە مۆیی کەلەدوای خۆشەویستەکەی کەمە بەستمان رەگەزی بەرامبەرە(جا چ کچ یاخود کوربێت)، ژیان بە بێ مانایی ببینێتو لای وابێت لەگەڵ نەمانی ئەو ئیدی ژیانی ئەویش کۆتایی هات. لە کاتێکدا هەمووشمان تەواو دەبین کەچی ژیان هەر بەردەوامە.

هەمیشە بەبەردەوامی گوێبیستی ئەو چیرۆکە تراژیدیانە دەبین کەتیایدا گەنجەکانمان لە پێناو خۆشەویستەکەیاندا مەرگیان هەڵبژاردەوە هەریەکەیان لە بەر پاڵنەرێك بەڵام پەیوەست بە خۆشەویستی، خۆیان کوشتوە. لەو چیرۆکانەدا بەشێکی دابڕانو بەشێکی تری جیابونەوەو بە شێکی تری خۆشەویستی تاك لایەنە، کەکارەساتبارترین جۆری خۆشەویستیە، بەشێکی تریشیان لەبەر گوێ پێنەدانی کچەکە بە کورەکە، وێرای دەربرینی هەموو جۆرە قوربانیەك بۆی، دەبینرێن، بەڵام هەموویان لەو خاڵەدا یەکدەگرنەوە کە ئەویش مەرگە لە پێناو خۆشەویستیدا. واتەی

گۆرینەوەی پرۆسەی ژیانە بە مەرگ بەڵام لە وکاتەدا کە خۆشەویستەکەی لەدەست دەدا.

رەنگ یە کێك لەو هۆکارانەی وابکات کە مرۆڤ بە ئاسانی لە شەری خۆشەویستی رەگەزی بەرامبەر بدۆرێتو ئاڵای دیلیەتی بەرز بکاتەوە، پەیوەندی بەوەو هەبێت کە خۆشەویستی ئەوەندەی رایەڵەکانی دەبە سترێنەوە بە سۆزو دڵ ئەوەندە پەیوەندی بە ئەقڵانیەتەوە نییە. بەومانایەی ئەوەی لە دۆخی خۆشەویستیدا تەحەکوم بە مرۆڤ دەکات سۆزە نەك ئە قڵ. بۆیەشە دەبینین مرۆڤەکان کاتێ رووبەرووی پرۆسەی خۆشەویستی دەبنەوە ئەو شوناسە کۆمەڵایەتیەیان نامێنێ کە پێی دەناسرێنەوە. بە ڵکو دەبنە مرۆڤێکی سادەو ساکارودڵناسك و پڕ لە میهر کە بە بچوکترین شت دڵیان گەرد دەگرێتو ناتوانن ئازاری بچوکترین بوونەوەریش بدەن چونکە پڕ دەبن لە خاسیە تێك کە ئەویش تەنیا خۆشەویستیە. هەر ئەم سادەبوونەوەیەشە وادەکات کە نەخوێنەوارێكو رۆشنبیرێك لە بەرامبەر چەمکی خۆشەویستیدا بە هەر هۆکارێکەوەبێت خۆیان بکوژن. چونکە لەوکاتانەدا بوارێك نامێنێتەوە کە جیاکاری بکاتە نێوان کە سێکی رۆشنبیرو نارۆشنبیر، بە ڵکو ئەوەی لەو کاتەدا شوناس بە مرۆڤ دەدات و تەحەکومی پێدەکات ئەو هێزە رۆمانسیەیە کە هەموو ژیانی گرتۆتەوەو پێی دەوترێت خۆشەویستی.

بێگومان خۆشەویستی ئەو پەیوەندیە کۆمەڵایە تی و سایکۆلۆژیەیە کە دەبێتە ئە لقەی بە ستنەوەی ئێمە لە رووی روحیەوە بە کەسی بەرامبەرمان. هەستێکی شاراوەیەو دڵو دەروونمان داگیر دەکات بە بێ ئەوەی هەستی پێ بکەینو بزانین. زۆر جار کورێك بە تەنیا روانینێکی راگوزەری کچێك عاشق دەبێتو ئەو پەیوەندیەی بۆ دروست دەبێت. لە هەندێ کاتدا تا رادەیەکی بێ سنوور داگیری دەکاتو ئەگەر پرسیاریشی لێ بکەین کە بۆ وای لێهات لە وەڵامدا دەڵێ خۆشم نازانم بۆ؟دیارە ئەمە پەیوەندی بەو هەستە شاراوە هەیە کەباسمان کرد. رونتر بڵێین خۆشەویستی شەرێکی چاوەروانکراوەورووبەرووی مرۆڤ دەبێتەوە بە بێ ئەوەی بیریشی

لێکردبێتەوە. ئەم رووداوە گەورەو کاریگەرو هەژێنە کە پێی دەوترێت خۆشەویستی لە زۆربەی هەرە زۆری ژیانی مرۆڤەکان بە هەردوو رەگەزەوە روودەداتو گۆرانکاریەکی ریشەیی لە ژیانی ئەو کەسە دروست دەکات کە چیتر هەمان ئەو مرۆڤە پێناسە کراوەی پێشووتر نییە کە ئێمە دەماناسیت. ئەگەر عشقو خۆشەویستی نەبوایە نەشیخێك لە ئاینەکەی هەڵدەگەراوەو نەشاعیرێکیش دەبوە دێوانە. ئەرگە خۆشەویستی (ئەلیزا) نەبوایە هەرگیز (ئەراگۆن) ئەو شاعیرە ناسراوەی دنیا نە ئەبوو، بە لاّم لە سۆنگەی ئەوەی سەدان شیعری جوانو ناسکی بۆ ئە لیزا نووسی ئیدی لە پەراوێزی ئەو خۆشەویستیەو تا ئەزەل ناوی بەنەمری مایەوە لە دنیادا. لە راستیدا پانتایەکی هەرە گەورەی ئەدەبو هونەر گوزارشتن بۆ عەشقو خۆشەویستی رەگەزی مێو سەربوردەی ئەو چیرۆکانەمان بۆ دە گێرنەوە کە روویانداون چ لە کۆن بێت یاخود ئێستادا. تەنانەت لە زۆر کاتدا جوانترین تێکستی شیعری شاعیرێك ئەو شیعرانەن کە بۆ خۆشەویستەکەی نووسیویەتیو بونەتە بە شێك لە یادەوەری ئەو کەتەنها مەرگ دەتوانێ لە بیری بباتەوە. لەئەزموونی شیعری شاعیرانی ئێمەدا هەمیشە خۆشەویستی ئەو بنەما هونەریە بوە کە پانتایەکی گەورەی لە گوتاری شیعری گرتۆتەوە، بەو هۆیەشەو جوانترین وێنەی شیعری جوانیان هێناوەتە ئاراوەو تەنانەت هەندێکیان لە بەشێك لەشیعرەکانیان خۆشەویستیان لەپێشەوەی رەگەزەکانی دیکەی ژیانیش داناوەولایان وابوە بەبێ خۆشەویستی یار ژیانو سروشت هیچ ئیستاتیکایەکیان نییە، (گۆران) شاعیر لە دەربرینێکی شیعری جواندا وەسفی وێنەیەکی لە وشێوەیە دەکاتو دەڵێ:

بەڵاّم تەبیعەت هەرگیزاو هەرگیز

بێ رووناکیە بێ بزەی ئازیز

بێگومان نموونەی شیعری دیکەی لەو شێوەیەشە زۆرە لە پانتای شیعری کوردیدا.

مرۆڤ کاتێ رووبەرووی ئەزموونی خۆشەویستی دەبێتەوەوکە سێکی جیاواز لەرەگەزەکەی خۆی خۆش دەوێت، بە ئەندازەیەك گۆرانی بەسەردادێت کەهەموو بوونو ژیانی لەو کەسەدا دەبینێتەوە، بەلای ئەوە وە جوانیەکانی ژیان لەبەرئەوەیە کە کە سێکی خۆش دەوێت. واتە کۆی دیاردەکانی ژیانی تایبەتی خۆی لەودا دەبینێتەوەو. بە دەربرینێکی تر دەتوانین بلّێین لەو کاتانەدا مرۆڤ لە هاوکێشەیەکی تردایەئەویش(دۆنادۆن) بوونە، بەومانایەی توانەوەی روحی دێتە ئاراوە، دیارە ئەمەش لەدەرەنجامی ئەو چونە نێو یەکتریەی پرۆسیسی خۆشەویستیە لە نێوان هەردووکارەکتەرەکە یانیش جار وایە کارەکتەرێك بەتەنیا. واتە کاتێ خۆشەویستی وەك تەمێك پانتایی ژیانی ئەو مرۆڤە دەگرێتەوە، ئیدی ئەو بەتەنیا ئەو خۆشەویستیە دەبینێتو لایەنەکانی دیکەی ژیانی بە لاوە دەبنە بابەتێکی لاوەکی. چونکە دواجار ئەو لەدەرەنجامی ئەو توانەوە دەروونیەی خۆی لەودا تەنها ئەو دەبینێت، بێگومان ئەمەشە فاکتەری سەرەکیو شاراوەی مەرگی مرۆڤێك کە لەدوای لەدەستدانی خۆشەویستەکەی خۆی دەکوژێت. چونکە ئەو ژیان بە هەموو ماناکانیەوە لە رووبەرێکی بچوك دەبینێت کە ئەویش کارەکتەری خۆشەویستەکەی خۆیەتی. لە دوو توێیی ناوەرۆکی یەکێك لەو نامانەی کە لەدوای مەرگی کەسێك کەلە پێناو خۆشەویستەکەیدا مەرگی هەڵبژاردوەو خۆی کوشتوە، کەسەکە نووسیویەتی(ئەزیزم لە دوای تۆ ژیان بۆ من هیچ مانایەکی نییە. نەبە ختەوەردەبمو نەهیچ شتێکیش ئاسودەم دەکات بۆیە بەلای منەوە مەرگ خۆشترە لە ژیان. . .)

کاتێ هەڵوەستە لە ئاست ئەو چەند پەیڤانە دەکەین کە گوزارشتن بۆساتەکانی پێش مەرگی عاشقێك، دەزانین لە روانگەی کەسی عاشق و کارەکتەری مرۆڤی خۆشەویست ژیان ئەوە نییە کە بە هەموو ماناو رەهەندەکانیەوە کە هەیە. بەڵکو ژیانی ئەو لە بوونی خۆشەویستەکەیدایە. بەدەربرینێکی تر ئەو کۆی ژیان بچوکو بەرجەستە دەکاتەوە لەکەسی

بەرامبەر کە ئەویش خۆشەویستەکەیەتی. هەرئەمەشە وای لێدەکات بەنەمانی ئەو ئیدی ئەویش دەست لە ژیانی خۆی هەڵبگرێتو مەرگ هەڵبژێرێت، هەرئەمەشە پاڵنەرە سایکۆلۆژیەکانی کەسێك کەلە پێناو خۆشەویستیدا کۆتایی بە ژیانی دێنێت. لە راستیدا هیچ شتێك بە قەد خۆشەویستی رەگەزی بەرامبەر ئیرادەی ژیان لە مرۆڤ ناسێنێتەوەو روحی هەپرون بە هەپرون ناکات. لە پرۆسەی عشقو خۆشەویستیدا بۆ هەردوو رەگەز مرۆڤ چیتر خاوەنی خودو شوناسی تایبەتیانەی خۆی نییە. بەڵکو تواوەتەوە لە شوناسێکی تر کە ئەویش خۆشەویستەکەیەتی. رەنگە لە روانگەی کەسانێکی تر مرۆڤێکی عاشق کە بەو ئەندازەیە دەستەمۆی خۆشەویستەکەی دەبێتو ژیان لە بوونی ئەودا دەبینێت، لۆژیکێکی هە لە بێتو بە کردارێکی نائەقلانی راڤە بکرێت کە تیایدا چۆن دەبێ مرۆڤ بکەوێتە ژێر هەژموونی سۆزی کچێکەوە. بەلاّم ئێمە ناتوانین گوزارشت لەو دۆخە سایکۆلۆژیەی عاشقێك بکەین ئەگەرۆ خۆمان بە هەمان ئەزموونا رەتنەبین. ئەوسات ئێمە روانگەو تێگەیشتنێکی ترمان دەبێت بۆکەسەکە، بەومانایەی هیچ دوور نییە ئێمەش وەك ئەو بکەوینە ئەو دۆخە سایکۆلۆژیەوە کەئەو تیایەتی لە ساتی پراکتیزەکردنی چەمکی خۆشەویستی بۆ بەرامبەرەکەمان. بۆ مانایەی ژیان بچوك دەکەینەوە بۆ بوونی ئەو. هەر ئەم حاڵەتە سایکۆلۆژیەشە وادەکات مرۆڤەکان لە پێناو خۆشەویستەکانیان مەرگ. هەڵبژێرن، چونکە بە تێگەیشتنی خۆیان بەنەمانی خۆشەویستەکەیان ژیانی ئەویش کۆتای دێت.

***لە ژمارە(94)ی مانگی نیسانی 2011ی گۆڤاری (نواڵەی نوێ) بلاّوکراوەتەوە. . . .**

راپەڕینو کاڵبوونەوەی ماناکان!

لەرۆژەکانی یەکەمی دەست پێکردنی شۆرشی ئۆکتۆبەری مەزن، کە تیایدا کۆتایی بەدەسەلاّتی ئەرستۆکراتیانەی بنە ماڵەیی قەیسەر هێناو گۆرانکاریەکی مەزن بوو لە ژیانی ئەو کۆمەڵگایە کە تائەو سات لەو پەڕی کوێرەوەریو نەهامەتی دەژیا. رۆژنامەنووسێك پرسیار لە (لینین)ی رابەری ئەو شۆرشەدەکاتو لێی دەپرسێت، (تاچەند گەشبینی بە بونیادنانی ولاّتێك کە لەو پەڕی دواکەوتوییو کاولکاری دایەو ئومێدت چیەو دەتوانی چی بکەیت کە تۆ هاتیتە سەر زەمینەیەکی وێران؟) لینین لە وەلاّمدا بەرۆژنامەنووسەکە دەڵێ(ئێستا نا دوای دە ساڵی تر وەرەوە وەلاّمی ئەو پرسیارەت دەدەمەوە) گەرچی لینین تەنیا ماوەیەکی کورت دوای ئەو شۆرشە ژیاو نەیتوانی ئەوەی مەبەستیەتی هەمووی بهێنێتە دی بۆ گەلەکەی، وەلێ رۆژنامەنووسەکە دوای دەساڵ کە چوەوە سۆڤیەت بینی بوژانەوەیەکی گەورە ئەو ولاّتەی گرتۆتەوەو کەم دێهات(نەك شار) ماون هێڵی شەمەندەفەرو کارەبایان بۆ نەچووبێتو هەموو زەویەکان دراونەتەوە چینی پرۆلیتارو کراونەتە کشتوکاڵ. ئیدی رۆژنامەنووسەکە سەرسام دەبێتو تێ دەگات کە بۆچی لینین پێی وتوە دوای دەساڵی تر وەلاّمی ئەو پرسیارەت دەدەمەوەو دەزانێ مەبەستی لینین لەوەدا (کردار)بوە نەك(دروشم). مەبەستی ئێمە لە باسکردنی ئەو رووداوە گێرانەوەیەکی مێژوویی نیە، بەقەد ئەوەی نیشاندانی نیازو خەونی رابەری شۆرشێکە بۆگۆرانکاریو نوێکردنەوەی کۆمەڵگەو تێکشکاندنی واقیعی ژیانی پێشووتر. ئەم رووداوە دەلیڤەیەکی چاکە تاکو لەوێوە بتوانین خوێنەوەیەکی رەخنەیی بۆراپەرینی بەهاری ساڵی نەوەدوویەکی کوردان بکەینو بەدیدێکی رەخنەیانەوە بپرسین تاچەند دروشمەکانی راپەرین بوونە کردارو تاچەند راپەرین توانی گۆرانکاریەکی

(ستراكتۆر)ی هەڵبەتە لە رووی سیاسی نا لە رووەكانی تر لە كۆمەڵگای كوردی بێنێتە ئاراوە. ئایا دوای بیست ساڵ لە و گۆرانكاریە تاچەند لە یادەوەری ئێمە ماوەتەوە لە ئێستادا بەرهەمی راپەرین چیە؟

بێگومان هەمووومان دەزانین بیست ساڵ لەمەو بەر لەدەرەنجامی زەبرو زەنگی رژێمی فاشی بەعس بەرامبەر گەلی كوردو بە سوود وەرگرتن لە وپێگە لاوازەی دەسەلاتی بەعس كە بە هۆی دۆرانیەوە لە شەری دووەمی كەنداو تێی كەوتبوو، بەپاڵپشتی هێزی جەماوەری كوردستانو ئامادەیەكی بچوكی هێزی پێشمەرگە، بڵێسەی راپەرین هەڵگیرساو لەماوەیەكی كورتدا هەموو شارو شارۆچكەكانی كوردستان (بە كەركوك)یشەوە لەژێر چرنۆكی بەعس ئازادكران. ئەو رووداوە وەرچەرخانێكی دیرۆكی یەكجار گەورە بوو لە ژیانی كۆمەڵگای كوردی كە تائەو سات بە خۆیەوە نەیبینیبوو. راپەرین خۆزگەو ئومێدێك بوو كە سالآنێكی درێژ بوو هەموو مان خەونمان پێوە دەدیت تاكو سەرەنجام ئەو خەونە بوو بە واقیع. لە سالآنی سەرەتاو یەكەمی راپەریندا كۆمەڵگای كوردی ئومێدێكی گەورەی هەبوو بەوەی كە لە ژێر سایەی دەسەلآتێكی خۆماڵیانەی نوێ گۆرانكاری ریشەیی لەهەموو رووەكانەوە دێتە ئاراوەو راپەرین دەبێتە دەسپێكی ژیانێكی تازە كە تیایدا دادپەروەریو هاولآتیبوونو یەكسانیو دیمكراسیەتو دەیان چەمكی تر دەگرێتە خۆ. كە چی هەرزوو ئەو ئومێدەمان رما وەختێ بینیمان هەردوو حزبی دەسەلآتدار، لەسەر كێشەیەكی بچوكو بێ بەها شەرێكی نێوخۆی گەورەیان هەڵگیرساندوو هەزارەها رۆڵەی ئەو گەلەیان بەكوشتدا. تا ئێستاش خوێنی ئەو كەسانە بە لوتكەی چیاكانەوە دەتكێو ئاسەواری ئەو برینانە ماون. شەری ناوخۆ یەكەم كارەساتو رووداوی تراژیدی بوو دوای راپەرین كەبەداخەوە پەیوەندی نێوان تاكی كوردو راپەرینی پچراندوو ئەو بۆنە گەورەیەی بێ بەهاو كاڵكردەوە لە دنیابینی مرۆڤی كورد. ئیدی لەو ساتەوە تاكوئێستا هەوڵەكانی سرینەوەی پیرۆزیەكانی راپەرین درێژەیان هەیەو لە ئێستادا جگە لە یادەوەریەكی سادەو ساكارو ئاماژەیەكی

مێژوویی بچوك هیچ شتێكی تر ئێمە بە راپەرین نابە ستێتەوە. شەری ناوخۆ كۆمەڵێك دەرهاوێشتەی كوشندەو ترسناكی لێكەوتەوە كە بوونە هۆی ئەوەی نە توانرێت وەك پێویست كار بۆ دروشمە بنەرەتیەكانی راپەرین بكرێتو بكرێن بە واقیع. لەدوای راپەرینەوە بەماوەیەكی یەكجار كورت هەلومەرجێكی دژوارو سەخت بەهۆی سیاسەتە چەوتەكانی هەردوو حزبی دەسەلآ تدار هاتە ئاراوە كە تیایدا دووئیدارەییو راوەدوونان لە سەر بیرای سیاسیو ململانێی حزبی نادروستانەو بەحزبیكردنی كۆمەڵگای كوردی لێكەوتەوە. ئەو هەڵومەرجە درێژەی كێشا تا سەرەنجام ئاشتەوای نێوماڵی كورد هاتە ئاراوەو بە هۆی روخانی رژێمی بە عسەوە دۆخێكی سیاسیو كۆمەلایەتی دیكە دروست بوو كە ئەمجارەیان لە بری شەری ناوخۆ پەتایەكی یەكجار كوشندەو ترسناكتر بلآوبۆوە كە ئەویش گەندەڵییە. هەڵبەتە ئەگەر زەمەنی ئەو بیست ساڵەی راپەرین بەراورد بكەین لەگەڵ ئەو گۆرانكاریە سیاسیو ئابوریو خزمەتگوزاریانەی لە ئێستادا هەن، بەداخەوە نائومێدیەكی قول داماندەگرێت لەوەی كەراپەرین وەك پێویست نەبۆتە هۆی ئەوەی كە كۆی ئومێدو خۆزگە كانی ئێمە بێنە دی. هەڵبەتە ئەمە بەو مانایە نییە كەهیچ نەكرابێت، وەلێ دەبێ ئەوەش بزانین بیست ساڵ ماوەیەكی زەمەنی كورت نییە بۆ هەر دەسەلآتو شۆرشو راپەرینێك ئەگەر مەبەستی بێت گۆرانكاری بێنێتە ئاراوە. ئێمە كاتێ كایەی سیاسی، پێشكەوتنی كۆمەلآیەتی، دیمكراسیەتو كرانەوە، مافەكانی هاولآتیبوون، خزمەتگوزاریەكانی ژیان، سەروەری یاساو ئازادیەكان لە واقیعی ئەمرۆماندا بەراورد دەكەین لەگەڵ ئەوەندە ساڵەی دوای راپەرین دەبینین ئاستەكانی پێشكەوتنی كۆمەڵگا زۆر لەدواوەی ئەو زەمەنە درێژەی راپەرینن. ئەوەی بوونیشی هەیە تەنیا شوێنكەوتنو لاساییكردنەوەیەكی كوێرانەی دیوی دەرەوەی خۆرئاوایە. دەنا لەئاستی ناوخۆدا كۆمەڵگای كوردی هەمان ئەو كۆمەڵگا نەریتگەرایەیە كە پێشووتر هەبوە. كوا داهێنانە زانستیو ئەدەبیو ژیاریەكانی كۆمەڵگای كوردی لە دوای

راپەرین؟كوادیمكراسیەتو مافەكانی مرۆڤو دادپەروەری كە هەموومان ئومێدمان وابوو راپەرین بۆمان دەستبەر دەكات. بەرهەمە راپەرین لە ئێستادا كۆمەڵی دیاردەی ناشرینی ترە كە تادێت سیماكانی نیشتمانو دەسەلاّتو پیرۆزیەكانی راپەرین بێ بەهاو نرخ دەكات لە دنیابینی تاكەكان.

دوای بیستساڵ لە راپەریندا كەچی لە ئێستادا ئێمە شێوە ژیانێكی كۆمەلاّیەتی وا ئەژین كە تیایدا هەژاری سیمایەكی هەرە دیاری ئەو كۆمەڵگایەیەو نادادپەروەریو نایەكسانی بە ئەندازەیەكە كە كەسانێك (فیرعەون) ئاسا دەژینو ملیۆنانی تریش لە ژیانێكی سەختو ئەو پەری هەژاری دەژین. راپەرین بۆ نوخبەیەكی كەم بوە دەسكەوتێك بۆ دەركەوتنی توێژێكی بیرۆكراس كە هەموو سامانی ئەم نەتەوەیە بخەنە خزمەتی خۆیان لەكاتێكدا رووبەرێكی هەرە گەورەو بەرفراوانی كۆمەڵگای كوردی هەژارنو ناتوانن پێداویستیە سەرەتایەكانی ژیانیان دابین بكەن. تائێستاش خێزانی واهەیە لە نێودوكانو سەرگۆرستانەكان دەژیتو بستێك زەوی شك نابات لانەیەكی تیادا دروست بكات. لە بەرامبەر ئەمەشدا دەسەلاّت شوقەو ئو تومبێلی دوا مۆدێل بۆ ئەندام پەرلەمانەكانی دەكرێتو بە گوژمەیەكی خەیالیێو سالاّنە لە شكرێك بەرپرس خانەنشین دەكات. لە راستیدا قولكردنەوەی جیاوازی چینایەتیو سەرهەڵدانی دیاردەی نادادپەروەریو پۆلین كردنی مرۆڤەكان بۆ پلەكانی هەژارو خواپێداو، دابرانی گەورە لە ئاستی ژیانی تاكەكان بەرهەمی راپەرین بوون بۆخودی ئەو شەقامە جەماوەریەی كە داینەمۆی سەرەكی راپەرین بوو. بەرهەمی راپەرین هێنانەدی دەسەلاّتێكی دیموكراسیو كراوە نەبوو، بەڵكو هێنانە ئارای شێوازێكی دەسەلاّت بوو كە تاسەر ئێسقان حزبو حكومەت تێكەڵكراوە بەرادەیەك مافەكانی هاولاّتیبوون بە ستراونەتەوە بە سنووری حزبی بوون. لە كوردستاندا ئەوە هاولاّتی نیە شوناس بە حزب دەدات بە ڵكو ئەوە حزبە شوناس بە هاولاّتی دەداتو بریاردەدات. ئەمرۆ بە بێ گەرانەوە بۆحزب

ناتوانین بچوكترین ئەو مافانەی خۆمان بەر جەستە بكەین كە پێویست دەكات هەموو هاولاّتیەك هەیبێت. ئەمرۆ دەبینین دامەزراندن بە شێوەیەكە كەلە یەك خێزاندا حزب ئامادەیە چەندین كەس دابمەزرێنێت، وەلێ بە شێكی هەرە زۆری خێزانی كوردی هیچ سەرچاوەیەكی داهاتیان نییەولە ژیانێكی سە خت دەژین. ئەمرۆ دوای زەمەنێكی درێژ لە راپەرین كەچی سیستەمی كارگێری ئێمە سیستەمێكی ئەو پەری ناتەكنۆكراتو پیشەیەو تاكە پێوەری پێدانی هەر پۆستێكی كارگێری لە سەر بنەمای حزبی بوونو وەلائە بۆحزب. مامۆستایەك لە سۆنگەی ئەوە ناكرێتە بەرێوەبەری پەروەردە كە كەسێكی لێهاتوو كارامەو بە خزمەتو قاڵبووی نێو بواری پەروەردەیە، بەڵكو لە سۆنگەی ئەوە دەكرێتە بەرێوەبەر كە كادیرێكی حزبیە، ئەوسا گرنگ نیە كە ئاخۆ شایستەیی خۆی بۆ ئەو بەرپرسیاریەتیە تاچ رادەیەكە. وەرگرتنی هەر بەر پرسیاریەتیەك لە هەر فەرمانگەیەكدا پێوەرەكانی دڵسۆزی بوونو پرۆفیشناڵی بوون نیە، بەڵكو ئنتمایەتی بۆ حزب، بۆیەشە دەبینین بەرهەمی ئەو شێوازە لە دەسەلاّت دروست بوونی گەندەلیو ناشارەزاییو رۆتینە لە فەرمانگەكانی ئێمە، بەرادەیەك كە دەتوانین بڵێین هەرچی پێوەرەێكی زانستیو لۆژیكیە لە هیچ روێكی خزمەتگوزاریو كارگێری نابینرێت. بە شێكی هەرەگەورەی ئەو پرۆژە خزمەتگوزاریانەی ئەنجام دەدرێن جگە لەوەی گوژمەیەكی خەیاڵی زۆریان بۆ تەرخان دەكرێت، هاوكات لەرووی كاتو ماوەی جێبەجێكردنیش ماوەیەكی زۆر دەخایەننو سەرەنجامیش بە سەقەتیو بێ پلانی تەواو دەبن. وێرای ئەوەی لە ئەنجامدانیشیان چەندین جیاوازیو نادادپەروەریو نایەكسانی دەبینین، بۆنموونە بەسەدان پرۆژە لە یەك كاتدا بۆشارێك دەردەچن، كەچی دەیان شاری تر بێ پرۆژەن. لە چوارچێوەی یەكەی كارگێریدا دوو شار وەك یەكتری قەزان بە لاّم جیاوازیەكی زۆر لە نێوانیاندا هەیە كەچی هەردووكیشیان هەر قەزان. پرۆژە خزمەتگوزاریەكان لەسەربنەمای رادەی پێویستبوونو جوانكردنی سیماكانی شارو كەمكردنەوە

له گرفتی هاولاّتیان ئەنجام نادرێن، بەڵکو له سەر بنەمای دەرکردنی بریار له سەرەوە بریاریان لێدەدرێت بە بێ رەچاوکردنی ئەوەی خەڵکەکە چەند پێویستی بەو پرۆژەیە. بەدەربرینێکی تر له شارێکدا قوتابخانه نییه، نەخۆشخانه نییه کەچی حکومەت هەڵدە ستێت یاریگایان بۆ دروست دەکات. نه خۆشخانەیەك دروست دەکرێت بە دەساڵ تەواو نابێت‌و سەدان ملیۆن دۆلاریشی تێدەچێت لەکاتێکدا هەموو ولاّتانی ئەوروپا بەیەکەو دەبە سترێنەوە بە کەمتر لەو ماوەیە. گەرە لاوژێ‌و بێ بەرنامەی لەو شێوەیە له کوێی دنیا هەیه مه گەر لەکوردستان؟ ئەم نموونانەو سەدان نموونەی تری لەو شێوەیە نیشانی دەدەن که بە رهەمی راپەرین له ئاستی کارگێریدا دروست بوونی سیستەمێکی کارگێری‌و تەکنۆکراتی‌و زانستی نەبوە بە قەد ئەوەی رەچاوکردنی پێوەرەکانی حزبیبوون‌و کارکردن بوە بە هاوکێشەی (کە سی نەشیاو بۆ شوێنی شیاو) له کاتێکدا دوای بیست ساڵ له مێژووی راپەرین دەبوایە ئێستا له کوردستان نموونەیەکی هەرە جوان‌و بەرزی سیستەمی کارگێری له ئاستی خزمەتگوزاری‌و پرۆژەکان‌و لایەنی بیناسازی‌و جوانکاری هەبوایە کەچی سەیرە حکومەت بایەخ بە سەنتەرو بازاری شارەکان دەدات کەچی گەرەکە هەژار نشینەکانیش فەرامۆش دەکات. جێگەی داخە دوای بیست ساڵ له راپەرین کەچی ژێرخانی ئابوری کوردستان له رووی پیشەسازی‌و کشتوکاڵ‌و بازرگانی وێرانەوئابوری کوردستان ئابوریەکی هاوردەیەو سەرجەم ئەو کەلوپەل‌و پێداویستیانەی ژیان بە شێوەیەکی لاوەکی بێت یانیش بنەرەتی له دەرەوە دەهێنرێن‌و کۆی ژێرخانی ئابوری کوردستان وابەستەیه بەو بوجەیەی له بەغداوە دێت‌و ئەگەر ئەو شادەمارە ئابوریه نەمێنێت، بەدوورنازانرێت هەموو کۆمەڵگای کوردی له برسان بمرێت. کەواتە دەکرێت بپرسین کوا بەرهەمی راپەرین له بواری ئابوری‌و بونیادنانەوی ژێرخانی کوردستان‌و گۆرینی کۆمەڵگای کوردی له هێزێکی مرۆیی بە کاربەرەوە بۆ هێزێکی بەرهەم هێن؟ کامانەن ئەو کارگه گەورەو بەرهەم هێنەرانەی که بشێت ببنه سەرچاوەی داهاتی ئابوری

کوردستان‌و هێزی دەستی تیا بە کار ببرێت‌و کۆمەڵگای کوردی پێویست نەکات پشت بە دەرەوە ببەستێت؟ بە داخەوە کاتی سەرنج له ئابوری کوردستان دەدەین دوای بیست ساڵ له راپەرین بە ئاسانی هەست دەکەین که ئابوریەکی وێرانەو ئێمه ناچارین له هەموو شتێك پشت بە دەرەوە ببە ستین. له کاتێکدا دەبوایە تا ئێستا بە دەیان کارگەی بەرهەمهێنی گەورە له کوردستان هەبوایە که کەلو پەلیان هاوردەی دەرەوەش بکردایە چونکە بیست ساڵ زەمەنێکی کورت نییەو دەتوانرێت پرۆژەو بە رنامەی ستراتیژی گەورەی تیادا ئەنجام بدرێت، بەرهەمی راپەرین له بڕی ئەوەی ئاوەدانکردنەوەی دێهاتەکان‌و زیندوکردنەوەی ژێرخانیان بێت، کەچی بە پێچەوانەوە دێهاتەکان چۆڵ دەکرێن‌و حکومەت سە رجەمیان دەکات فەرمانبەرو موچەیان دەداتێ‌و کۆچی پێچەوانه دەبینین. دوای بیست ساڵ له راپەرین که چی تاکو ئێستاش کایەی پەروەردەیی ئێمه بە دەست چەندین گرفتی گەورە گیری خواردوەو تاکو ئێستاش بالاّخانەکانی خوێندن بە ژمارە یە کجار کەمن‌و ئەوانەشی که هەن له سەدان رووەوە کەمو کورتیان هەیەو هەرگیز بۆ سیستەمێکی نوێی خوێندن له بار نین. قوتابخانەکانی ئێمه هەموویان تە ژین له ژمارەی زۆری قوتابیان‌و بە رادەیەك که هەندێکیان زیاد له دەوامێکیان تیادا دەکرێت له کاتێکدا دوای بیست ساڵ له راپەرین دەبوایە ئێمه خاوەنی سیستەمێکی پەروەردەیی وا بواینە که نموونەیی بوایە له ئاستی سیستەمی ولاّتانی دەوروبەر. بەو مانایەی هەموو پێداویستیە پەروەردەیەکانمان دەستبەربکرایە، بەلاّم کاتێ له ئاستی پراکتیکیدا دەروانینە پرۆسەی خوێندن بە ئاسانی هەست بە بوونی سەدان کەموکورتی دەکەین که دەشێ له وتارێکی تردا بە درێژی بێینەوە سەری. دوای بیست ساڵ له زەمەنی راپە رین که چی تاکو ئێستاش گرفتی بوونی کارەبایەکی بە ردەوامان هەیه که سادەترین‌و ساکارترین پێداویستی ژیانی مرۆڤە، ئاخۆ نەنگی نییه بۆ دەسە لاّتێك بە بیست ساڵ نەتوانێیت گرفتێکی خزمە تگوزاری چارەسە ربکات؟ له کاتێکدا ئە گە ر پلان هە بێت‌و بە درێژایی

ئه وچەندین ساڵە قۆ ناغ بە قۆناغ هە و لّی چارە سەر کردنی بدرابایە بێگومان تاکو ئێستا چارسەر دەکرا. سە یرم پیّ دێت دوای بیست ساڵ لە راپەرین‌و بونیادنانی دەسە لأتێکی خۆماڵی کە چی تاکو ئێستاش چەندین گەرەك‌و شوێن‌و تەنانەت شاریش گرفتی دابینکردنی ئاوی خواردنەوەیان هەیە بە شێوەیەکی گونجاوو رێك، ئەمە وێرای نەبوونی زێراب‌و گونجاوی شە قامەکان‌و پارك‌و قوتابخانەو نەخۆشخانەوباخچەی ساوایان‌و . . . . تد. هەر بۆنموونە لەو شارەی منی لیّ دەژیم بە درێژایی ئەو بیست ساڵەی راپەرین تاکە یە ك نە خۆشخانەش دروست نەکراوەو هەمان نە خۆشخانەی پێشوە ئەمە لە کاتێکدا ژمارەی دانیشتوانی ئەو شارە لە ئێستادا پێنج بە رابەری ئەو کاتە. ئاخۆ ئەمە لە کارەسات بەو لاوە هیچ مانایەکی تر دەگە یە نێت؟ دوای بیست ساڵ لە راپەرین کە چی تاکە یەك پارکیش لە وشارەی منی تێدا ئە ژیم دروست نەکراوە. بێگومان ئەمانە مشتێکن لە خەروارێك‌و نموونە یەکی بچوکی گویّ نەدان‌و پشت گویّ خستنی بەها پیرۆزەکانی راپە رینە کە هەموومان ئومێدمان وابوو فریادرە سێکەوەبە هە شتێکی نموونەییمان بۆ بونیاد دەنێێت. بەداخەوە کێشەکە پەیوەست نییە بەوەی کە بودجە نییە، بە قەد ئەوەی پە یوەندی بە گەندەڵی‌و قۆستنەوەی سە رمایەی گشتی‌و بەرجەستەکردنیەتی بۆ تەنیا توێژێکی بیرۆکراس. ئەگینا بودجەی کوردستان بە بەراورد لە گەل لایەنی دیمو گرافی کوردستان بو دجە یەکی زۆرەو ئە گەر پلان‌و بە رنامە یەکی گونجاو هەبێت‌و داد پەروەرانە بخرێتە گەر بێگومان بوژانەوەو ئاوەدانیەکی زۆر روومان تێدەکات. سەیرە لەوە دایە لە کوردستاندا نەوت‌و گازی سرو شتیش بەرهەم دەهێنرێت، کەچی کیّ لە ئێمە هەستی بە بچوکترین گۆرانکاری ژیان کردوە لە دەرەنجامی ئەو چوونە دەرەوەی نەوت؟ لە کاتێکدا بە رهەم هێنانی نەوت لە هەر شو ێنێکدا سەرەتای دەست پێکردنی خۆ شگوزەرانیەکان‌و مایەی ئاسودەیی‌و پێشکەوتنی ژیانی کە سانی ئەو شوێنەیە. بە داخەوە کاتیّ ئاستی خزمەتگوزاری‌و بوژانەوەی ژێرخانی کوردستان بەراورد دەکەین

لەگەڵ ئەو بیست ساڵەی راپەرین هەست دەکەین زۆرمان ماوەو دەبوایە یە کجار لەوە زیاتر کرابوایە ئاخر کارەسات‌و تراژیدیایەکی گەورەیە لە هە رێمێکدا نەوت‌و گاز بە رهەم بهێنرێت‌و بودجەیەکی زەبە لاحی هە بێت‌و لە هی دەیان وڵأت زیاتر بێت کە چی هاووڵأتی وای تیادا بژیت لە بەر هەژاری‌و بە مەبەستی دابینکردنی ژیانی منداڵەکانی ئامادە بێت (گورچیلە) کانی بفرۆشێیت، ئایا راپەرین هیچ ماناو بە هایەکی ماوەو خەونێکی نەزۆك نەبوو؟؟؟

تێبینی / ئەم وتارە لە رۆژنامەی (رێگای کوردستان) ژمارە(926) رۆژی 2011/3/16بلاْوکراوەتەوە. . . .

هەواڵنامەی کتێب

بێ بەهاکردنی (ئافرەت) لە گۆرانی کوردیدا!

بێگومان رووبەرێکی بەرفراوان لە ئەدەبیاتو هونەری مرۆڤایەتی بە شێوەیەکی گشتی، تەرخانە بۆ وەسفو پیاهەڵدانو دەرخستنی جوانیەکانی ئافرەت وەك یەکێ لەبابەتەکانی ژیان. لەپەراوێزی ئەمەشدا چەندان تێکست لە شێوەی نووسراوگوتراو دەبینرێت کە تیایدا رەنگدانەوەی ئافرەت لە نێویاندا هەستی پێدەکرێت. بە درێژایی مێژووی هونەری گۆرانی کوردیش ئێمە هەست بە ئامادەیی ئەو رەگەزە دەکەین چ لە چوارچێوەی هونەری میللیو فۆلکلۆری بێت وەك سەربوردەو بەستەو حەیران، یاخود ئەو هونەرە مۆدێرنەی ئێستا دەبینرێت. بەڵام کاتێ بەوردی گوێبیستی هونەری گۆرانی کوردی ئەبینو هەڵوەستە لە ئاست ئەو رەنگدانەوەیە دەکەین کە ئافرە ت لەو هونەرە هەیەتیو زمانی ئەو وەسفکردنو وێناکردنەی ئافرەت دەخەینە بەر شرۆڤەو راڤەکردن، دەبینین ئەوەندەی وەسفی جەستەو پێکهاتی بایۆلۆژی ئافرەت دەکرێت، ئەوەندە هێما بۆلێهاتووی ئافرەتو ناسنامەی بوونی ناکرێت. بە دەربرینێکی تر بە دەگمەن لە گۆرانیەکی کوردیدا ئێمە گوێبیستی ئەوە دەبین کە وەسفی توانا هزریو لایەنە پەروەردەیەکانو ئاستی یەکسانی لەگەل پیاو بکرێت. کەچی بە پێچەوانەوە هەمیشە لە بەرامبەر ئەمەدا وەسفی سنگو بەرۆكو سوخمەوچاووروومەتو برۆو قژوناوقەدو. . . . . تد دەکرێت. بەومانایەی هەمووئەو وەسفانە لە خزمەت جوان نیشاندانی لایەنی جەستەیی ئافرەت بوە کە ئەمیش بە بۆچوونی من جگە لە گوتارێك بۆ هەراجکردنی ئافرەت هیچ مانایەکی تر ناگەیەنێت. دیارە ئەمەش بەمەبەستی ورو ژاندنو سەرنج راکێشانو دروستکردنی هەستی سەرسامیە بۆ پیاو لە هەمبەر ئافرەتدا کە

کۆتایەکەشی بە تێرکردنی غەریزە یەك دێت. کاتێ لە هەندێ برگەو نێوەرۆکی تێکستی ئەو گۆرانیانەش ورد دەبینەوە ئەو راستیەمان بەر چاو دەکەوێت. نەك هەر ئەمە تەنانەت لە هەندێ گۆرانی کوردیدا ئافرەت وەك بونەوەرێکی لاوازودەستەمۆوکۆیلەو فرۆشیارو خزمەتکاری پیاو وێنا دەکرێتو ناسنامەکەی ئەوەندە بچوك لە ئاست پیاودا پیشان دەدرێت ئێمە واهەست دەکەین کە ئەمە رەگەزە جوانەکەی دیکەی ژیان نییە بە قەد ئەوەی خزمەتکارێکی پیاوەو ئامانج لە هەبوونیدا تەنیا تێرکردنی غەریزەکانی ئەوەو چیتر نا. ئەو تێروانینە هزریەی لە ئاستی کۆمەڵایەتیدا کۆمەڵگای کوردی بە شێوەیەکی گشتی بۆ ئافرەت هەیەتی لەزۆر کاتدا بە هەمان رەهەندو تێروانینەوە بەرجەستە دەکرێتەوە لە گوتاری ئەدەبیاتو هونەری کوردیدا.هەر ئەمەشە وادەکات کە لە زۆر کاتدا تێکستی نووسراوی ئێمە لە ئاستی هونەریدا هەڵگری هەمان ئەو زمانە سادەو ئاماژە ترسناکانە بێت کە پیاو بۆ ئافرەت لە چوارچێوەی فۆرمی کۆمەڵایەتیانەی ژیان هەیەتی. بێگومان هەڵەیە ئەگەر پێمان وابێت ئەو شێوە گوزارشتکردنە هەر تەنها چوارچێوەیەکی زمانەوانی رووتی هەیەو هەر تەنیا بەمەبەستی نیشاندانو بەرجەستەکردنێکی ئاسایانەیەو بە شێکە لە ئستاتیکای زمان بەدەر لە دیوە بابەتیەکە. چونکە ئەو شێوە تێروانینە بەرجەستە کراوی نێو دەقێکەو بێگومان دەقیش رەنگدانەوەی هزری نووسەر خۆیەتی. بوونی دیدگایەکی کۆمەڵایەتی لەو شێوەیەش درێژکراوەی ئەو ئەقلیەتەپە ترياكییە کە رۆژهەلاتی ناوەراست بە گشتیو کۆمەڵگای کوردیش بە تایبەتی بۆ ئافرەت هەیەتی. کە هەمیشە وەك ئامێرێك کە لە خزمەت پیاو دایە دەڕوانە ئافرەت.

لە راستیدا هونەری گۆرانی کوردی بە شێوەیەکی گشتی لە رابردوو تارادەیەك لە ئێستاشدا، ئەوەندەی هە لگری پە یامێکی سۆزدارییە ئەوەندە پە یامێکی هێومانستی نییە. بەو مانایەی ئەوەندەی کار لەسەر لایەنە وروژێنەرەکانی ئافرەت دەکرێت ئەوەندە ئاماژە بۆ تواناو لێهاتوویی و

بوونی مرۆڤانەی ئافرەت ناکرێت لە ژیاندا. کاتێ سەرنجیش لە رووبەرێکی بەرفراوان لە گوتاری هونەری گۆرانی کوردی دەدەین‌و ناوەرۆك‌و پەیامی ئەو گوتاری شیدەکەینەوە بە ئاسانی درك بەو راستیە دەکەین‌و هەمیشە ئەو وەسفانە دەبینین کە تیایدا وێنای جەستەو لایەنی بایۆلۆژی ئافرەت دەکرێن. بە دەربرینێکی تر ئێمە گوتارێك دەبینین کە هەموو مەبەست‌و ئامانج تیایدا دروستکردنی سایکۆلۆژیە تێکی هەستەوەری‌و سەرنج راکێشانە بۆپیاو لە هەمبەر ئافرەتدا. لە بەشێك لە گۆرانی کوردیدا بە رجەستە کردن‌و وێنا کردنی ئافرەت بەر مەبنای ئەوە نییە کە مرۆڤەو سیمایەکی جوانی هەیەو هاوبە شێکی دیکەی ژیانی ئێمەیە کە بەبێ بوونی بۆشایەکی گەورە دروست دەبێت لە ژیانمان، بەڵکو لەو سۆنگەیەیە کە جوانیەکەی‌و نەرمونیانی‌و لەش‌و لاریەکەی بۆ پیاوەو لە خزمەت ئەو دایە. تەنانەت لە هەندێ کاتدا دەربرینەکان لەوە توندتریش دەبن‌و کاتێ گوێبیستیان دەبین شەرم داماندەگرێت لەوەی هونەرێکمان هەبێت بەو شێوە بچوك‌و بێ نرخیە بروانێتە ئافرەت‌و وەك کالایەك بۆ پیاو سەوداو مامەڵەی پێبکرێت. لەو دەربرینانەدا ئافرەت وەك مرۆڤێکی بێ ئیرادەو خزمەتکار دێتە بەرچاو. مایەی نیگەرانیە لە بە شێکی زۆر لە پانتایی گۆرانی کوردیدا هەوڵدراوەو دەدرێت ئافرەت وەك بوونەوەرێکی بێدەنگ‌و لاوازوخۆی بنوێنێت‌و هەرکات‌و ساتێك پیاو مەبەستی بوو بۆ خزمەتە تەکانی خۆی بە کاری بێنێ، لە هەندێ کاتدا ئەو دیدگا کۆمەلایەتیەو شێوە روانینە بۆ ئافرەت، بە بێ هیچ شەرم‌و سڵکردنەوەیەکی هونەریانە خۆی بەرجەستەدەکات‌و دەنوێنێت بەئەندازەیەکی زەق‌و دیارو بەرچاو کە هیچ رامانێکی ناوێت. بگرە لە هەندێ گۆرانی کوردیدا بە زمانێکی کۆمەلایەتیانەی رووت‌و بێ بەها ئەو دیمەنانە نیشان دەدرێن‌و بەرجەستە دەکرێن. بێگومان ئەگەر برگەو ناوەرۆکی گۆرانی کوردیش وەك سامپڵێك لەم رووەوە شیبکەینەوە بە ئاسانی هەست بەو گوزارشتە هونەریانە دەکەین. بۆنموونە لە گۆرانی کوردیدا ئەو دەستەواژانە دەبینرێن(دەگرم شەمامە تۆ

دەنگێ مەکە)(بگرە ئەو دەستەی کە بە سینەت فێرە)(باوکت رازیکە دایکت بۆمن هیچ ناڵێ)(دایکێ ببینە کیژێ بخوازە)(گوتم چای ناخۆم گەردەنێ هێوە بینە)(ماچو دینار بستێنە/ وەك ئەوەی ئافرەت دوکاندار بێت)(هەرمێ کانت بۆمن بێ). . . . . ـتد کاتێ لەو دەربرینانە ورد دەبینەوە کە مشتێکن لە خوارێك‌و بەشێکی بچوکن لە پانتایەکی هەرەگەورەو بەرفراوانی گوزارشتکردن لە ناسنامەی ئافرەت لە گۆرانی کوردیدا، ئیدی درك بەو ئەقلیەتە پەتریاکیەی پیاوی کورد بەرامبەر بە ئافرەت دەکەین کەهەمیشە لەروانگەی ئەودا پلەیەکی تری نزمتر لە خۆی هەیە. هەڵبەتە کاتێ مرۆڤیش بەو پێوەرە روانیە رەگەزی بەرامبەری ئیدی بەلایەوە ئاسایی دەبێت چۆن‌و کەی مەبەستی بوو بەو شێوەیە پێناسەی بکات. دەنا لەو دەربرینانەدا ئێمە سادەترین پەیام‌و بچوکترین بە های سایکۆلۆژی‌و هزری مرۆڤ نابینین کە درابێتە پاڵ ئافرەت لە گۆرانی کوردیدا. بەوەی کە ئەویش وەك ئێمە مافی هەیەو ئازادە لەوەی چۆن وێنای ژیانی خۆی دەکات‌و پاشکۆی ئێمە نییە. نەك هەر ئەمە تەنانەت پاساوی بێ ئە قلی‌و ساویلکەییشی دەخرێتە پاڵ. بۆ نموونە (باوکت رازی کە دایکت بۆمن هیچ ناڵێ). لێرەدا دەکرێ بپرسین بۆ دەبێ دایك ئەوەندە ساویلکەو دەستەمۆبێت کە هیچ کێشەیەکی نەبێت لەوەی کچەکەی ببێتە موڵکی پیاوێك‌و کێشەکە تەنیا باوکی بێت؟ هەر تەنیا لە بەر ئەوەی ئافرەتە؟ ئایا لەو دەربرینەدا (دایك) کە شوناسی ئافرەتی هەیە بەو پەڕی بێ ئیرادەیی‌و ساویلکەیی لاوازی لە ئاست پیاودا نیشان نەدراوە؟ ئەمە لە کاتێکدا رەنگە ئێمە پێمان وابێت ئەمە هەر تەنها رازندنەوەیەکی زمانەوانیەو دەربرینێکی هونەری سادەیە لە چوارچێوەی زماندا. بەلام ئەی پەیام‌و گوتارو ناوەرۆکی گۆرانیەکە؟ ئایا هەموو هونەرێك نابێت پەیامێکی هیۆمانیستانەی هەبێت‌و هەر تەنها کار لەسەر دیوە سۆزداری‌و سێکسیەکەی ئافرەت نەکات؟

هەڵبەتە تێروانینێکی کۆمەڵایەتی لەو شێوەیە بۆ ئافرەت لە هونەری گۆرانی کوردیدا کە تارادەیەك لەهەموو قۆناغەکانی هونەری گۆرانی کوردی دەبینرێت، بەبۆچوونی من دەرەنجامی ئەو رەهەندە هزریو دنیابینیە فیکریو کۆمەلایەتیەیە کە ئەقڵیەتی پیاوسالاری کورد هەیەتیو رەنگدانەوەی داخراوی کۆمەڵگا و زاڵبوونی مۆرکی ترادیسیۆنانەیە بە سەر ژیانو کۆمەڵدا. بە تایبەتیش لە سەردەمی رابردوودا. بەلاّم ئەمە بەو مانایە نییە کە لە ئێستادا هەمان شێوە تێروانین نەمابێت، بە پێچەوانەوە رەنگە بچوكو کەم ببێتەوە بەلاّم لە فۆرمێکی تروبە دیوێکی تر ئەو بێ بەهاکردنە بە ئافرەت هە ر دەبینرێت. بۆنموونە لە هونەری مۆدێرندا ئەگەر ئێمە سیناریۆو کلیپی هونەری گۆرانیەکان تەماشا بکەین، دەبینین لە بەشێکی هەرە زۆری کلیپی گۆرانی کوردیدا، هەمان ئەو دیاردەیە هەست پێ دەکەین کە ئەو یش بە کەم تەماشاکردنی ئافرەتە. بە بۆچوونی من کلیپی کوردی لە ئێستا دیا رترین پانتایی هونەرییە کە تیایدا درێژە بە و شێوە روانینەی پیاو ئەدات بۆ ئافرەت کە لە رابردوودا هەبوە. کاتێ سەرنج دەدەین لە کلیپی بە شێکی زۆری گۆرانی کوردیدا لە ئێستا، دەبینین کرداری چەند سەیرو سەمەرەوبێ نرخ بە ئافرەت دەسپێردرێت، کارەسات لەوە دایە ئەو خۆشی بە بێ ئاگایی بێت یا بە ئاگای بە خۆشحالّیەوە وازی دەکات. بۆنموونە یالە (چێشتخانە)یە یا(سەوزەو میوە) ورد دەکات، یاخود بە هەنسکێکی زۆرەوە دەگرییێت، ئایا هەموو ئەو کردارانە ئەوەندەی کەمکردنەوە لە ئافرەتو لاوازیو بێدەسەلاّتی ئەو نیشان دەدات. نیو ئەوەندە دیوە جوانو میهریەکەی ئافرەت پیشان دەدات؟ جێگەی داخە کلیپی کوردی لە ئاستێکی یەکجار ناهونەریو لاوازو بێ بابەتی دایەو سیناریۆو ئاماژەکانی هیچ پەیامو رەهەندێکی هیۆمانیستانەیان نییە. بە دەر لە هەبوونی چەند کلیپێکی جوانی چەند هونەرمەندێك. بەلاّم چونکە ئێمە مەبەستمانە لە داهاتوو بە درێژی باسی(کلیپی هونەری گۆرانی کوردی) بکەین بۆیە لە ئێستادا بە پێویستی نازانین لە سەری بوەستین. بەلاّم

مەبەستمان بو ئەو ئاستە کۆمەلاّیەتیەی کە لە پشت روانینی پیاوە بۆ ئافرەت لە هونەری گۆرانی کوردیدا لە ئێستاشدا ئاماژەیەکی بچوکی پێ بدەین.

بەبۆچوونی من هەرگیز ناکرێت شانازی بە هونەرێکە وە بکەین کەتیایدا لە پایەکانی مرۆڤبوون کەمدەکاتەوەو، مرۆڤ وەك بونەوەرێکی بێ بە هاو دەستەمۆ و ئامرازێك پیشان دەدات. چونکە هونەرو ئەدەبیات هەڵگری پە یامێکنو ئامانج تیایاندا دەرخستنی جوانیەکانی ژیانو بەرزکردنەوەو نرخاندنی ژیانی مرۆڤەکانە بە گشتی. چۆن دەبێت لە گۆرانیەکدا رووبەرووی دەیان دەستەواژەو چەمکی نەشیاو نامۆ ببینەوەو ئافرەت وەك رەگەزێکی لاوازو بێ ئیرادە وەسف بکاتو بە بێ بەهایانەوە تێی بروانێت، کەچی ئێمەش گوێبیستی بینو هەستو سۆزمان پێی بجولێتو لەوە تراژیدی ترو کارەساتریش ئەوەیە شانازی پێوە بکەین بەوەی کەهونەرێکی جوانمان هەیە. . . .

-تێبینی/لەرۆژنامەی ئالاّی ئازادی ژمارە(895)لە 2011/4/6 بلاّوکراوەتەوە.

هەواڵنامەی کتێب

ناونیشانی شوێنە (گشتی و تایبەتیەکان)
لە پەراوێزی زمانی کوردیدا

پرۆسەی داگیرکردنی کوردستان لەلایەن دوژمنانیەوە لەپاڵ ئەوەی پرۆسەیەکی سیاسی مێژووی دورودرێژبوە، هاوکات کلتوری و پەروەردەیو سۆسیۆ_سیاسیش بوە. بەومانایەی دوژمنانی کوردهەرتەنها مەبەستیان خاكو جوگرافیاو نیشتمان نەبوە، بەلکوهاوتای ئەوەش مەبەستیان بوە لەرێی ستراتیژیە تێکی درێژخایەنو چرکەسیەتی مرۆڤی کوردوبونیادی سایکۆلۆژیو هزری مرۆڤی کوردیش وێران بکەن. تاکوبچوکترین ماکوتایبەتمەندی نەتەوەی لەمێژودا نەهێلنەوە کە کوردی وەك نەتەوەیەك بێ بناسرێتەوە بۆیەدەبینین مرۆڤی کورد بەشێوەیەك لە شێوەکان لەدەرەنجامی ئەوپرۆسە وێرانکاریەدا توشی جۆرێك لەنامۆبونو دابرانی روحیو هزری بوەلەئاستی نەتەوەییدا. سەرسامبونی مرۆڤی کوردبە هونەری فارسو تورکو عەرەبەکان، هیج نیە جگە لەو دابرانە روحیەی کە هەیەتی لە ئاست کلتوری خۆیدا.

لەدوای راپەرینەوە بەماوەیەکی کەم دەبوایە یەکێك لەستراتیژە هەرەدیارەکانی دەسەلاٚتی کوردی بیناکردنەوەی کەسیەتی مرۆڤی کوردوگۆشکردنی بوایە بەگیانی نیشتمانیو هەست کردن بەبەرپرسیاریەتیو پابەندبون بەزمانی نەتەوەییو کلتوری رەسەنی کوردەواری خۆیەوەو ، بەلایەنی کەمەوە هەمووئەوئاسەوارانەی سریباوە کەبەدرێژای سیو پێنج سال بەبەردەوامی بەعس کاری لەسەر کردوو هەولّی خاپورکردنی دا، کەجی ئەمە نەك هەرخەمی سەرەکیو بنەرەتی ئەودەسەلاٚتەنەبوو، بگرە بەئەندازەیەك بێ باکیش بوو کەئێستا لەژێرسایەی ئەودەسەلاٚتەدا هەرچی کالاٚوکەلوپەلو مۆدێلی خۆرئاواهەیە لەسەرئاستی هەمووکایەکانەوە جێگەی بەبنەما نەتەوەیەکانمان لەق کردووە !بەناوی ئازادی نوسینو دەربرینو کارکردنو کەرتی تایبەتو دەیا ن شتی تر بواری بۆسەدان دیاردە رەخساندوە

کەجگەلەسڕینەوەی بنەمانەتەوەیەکان هیجی ترنیە. من نازانم سەرکەوتنی یانەیەك بەهەولّی دەیان یاریزانی عەرەب ج دەسکە وتێکی ناسیۆنالیستیە تاشانازی پێوەبکەین !

ئەمرۆ بەشێوەیەکی گشتیو لەسایەی دەسەلاٚتی کوردیدا، کەتادوێنێ خوێنی سەدان هەزارڕۆلەی کوردی لەوشاخانەرشت لەپێناوهێنانەدی دەسەلاٚتێکی نەتەوەی دورلەستەمی نەتەوەی سەردەست، ژیانی ئێمە بەستایلێکە بجوکترین مۆرکو تا یبەتمەندی نەتەوەیی لەهەموورویێکەوە هەست پێ ناکەین لەپالّ لاسایکردنەوەی کوێرانەی مۆدێلی ژیانی خۆرئاوا لەهەموورویێکەوە تاکی کوردی لە ئێستادا بچوکترین ماکوتایبەتمەندی نەتەوەی نەماوە مەگەرجارناجارێك لەجەژنی نەورۆزدا وەك سیناریۆیەکی کۆمەلاٚیەتی بێ مانا پۆشاکی کوردی بپۆشێ!!

یەکێك لەوبنەمانەتەوەیانەی ئەمرۆ بەشێوەیەکی ترسناك لەبەردەم هەرەشەی سرینەوەو نەماندایەزمانی نەتەوەی کوردیە. روەکانی وێرانکردنی زمانی کوردی لە ژێرسایەی دەسەلاٚتی کوردیدا هەرتەنها لایەنێك نیە بەلّکولەچەندین رووەیە. زمانی کوردی ئەمرۆ ئەگەر لەسەرێکەوە بەهۆی ستاندارنەبونیو پەیرەونەکردنی یەك شێواز لەرێنوسو رێزمانو رەچاونەکردنی لایەنی مۆرۆفۆلۆژیو سینتاکسو دەربرینو دەستەواژەی هەلّەو دارشتنی وشەی ناوازەوتێکدانی رێساکانی رێنوسو رێزمان لە قەیرانێکی گەورە دابێت، ئەوا لەسەرێکی ترەوە بەهۆی هەلومەرجی ئەمرۆی نوسینی کوردیو ئەوگەرەلاوژێیەی میدیای کوردی لەواقیعی ئەمرۆماندا وهاوکات نەبونی هیج رێساو سانسۆرێك لەلایەن وەزارەتی رۆشەنبیریەوە بەمەبەستی رێکخستنو یەکخستنی رێساکانی نوسینو بلاو کردنەوە، ئەوەندەی تر زمانی کوردی لەدۆخێکی رۆشنبیری کوشندەدایە. وێرای ئەوەی کەلەزۆرزەمینەو شوێنگەدا زمانێکی دیکەی جیالەزمانی کوردی قسەی پێ دەکرێت بۆنمونە وەك فارسی.

لەراستیدا یەکێك لەوئامرازانەی بەردەوامی بەمانەوەوزیندوەتی زمان دەدات لەبونیادی کۆمەلگادا، خستنەگەری زمانو بەرجەستەکردنیەتی

لەبواری دیالۆگو پەیوەندی ئاسایی رۆژانە و لەهەمووشی گرنگترپاراستنی ئەودەستەواژەو جەمكو وشەو دەربرینانەیە كەمۆركێكی رەسەنیبوونو رەهەندێكی مێژوویانەیان هەیە، لەوروانگەیەشەوەیە كەزمان دەتوانی پارێزگاری لەمانەوەو بەردەوامی خۆی بكات. بەدەربرینێكی تر بنەماكانی بەزیندووهێشتنەوەی زمانی هەرنەتەوەیەك لە پرۆسەی بەردەوامی مێژوییدا خودی زمانەكە خۆیەتی نەك شتێكی تر، بێگومان كاتێ زمانی هەرنەتەوەیەكیش بەرەوسرینەوە كاڵبونەوە دەجێت ئیدی مەترسی هەرەگەورەو ترسناك دێتە ئاراوە ئەو یش لەنێوجونی نەتەوەیە كەهیج ئامرازوو فاكتەرێكی تر ناتوانن پارێزگاری لەمانەوەی نەتەوەبكەن، بەتایبەتیش لەهەلومەرجێكی وەك ئەمرۆماندا كەتائەندازەیەكی وا نەتەوەكان تێكەل بەیەكتری بوونە خەریكە هیج ئاسەوارو تایبەتمەندیەكی نەتەوەی لەنێوانیان دانامێنێت بەهۆی گلۆبالیزمەوە، بەلاّم ئەوە بەومانایە نیە كەئیدی زمانی ستانداری نەتەوەش دەجێتە خانەی ئەوهاوكێشەوە بەپێجەوانەوە بەڵكو بۆنەتەوەیەكی بێ قەوارەو خاكی وەك ئێمە زمان نەك هەر تەنها رەهەندێكی كۆمەلاّیەتی هەیە بكرە ماناومەغزایەكی سیاسی بێسنوریشی هەیە. جونكە تاكەبنەمای ناسینەوەی سیمای نەتەوەییمانە لەهەلومەرجی ئەمرۆماندابۆیە پارێزگاری كردنو پاراستنی نەك هەر ئەركێكی نەتەوەیە بەڵكو مۆرالی وسیاسیو فكریشە هاوكات دەسەڵاتی كوردی دەبێ بەیاسا بەرجەستەی بكات وبەدەر لەو زمانە نەتەوەیە رێگە نەدات هیج زمانێكی تر مۆركی فۆرمیبون وەرگرێ لەكۆمەڵگادا، بەلاّم پرسیاری سەرەكی لێرەدا ئەوەیە كە ئاخۆ زمانی كوردی لەهەلۆمەرجی ئەمرۆماندا بەوشێوەیە گرنگیو بایەخی خۆی پێ دەدرێت لەژێرسایەی دەسەلاّتی كوردیدا یاخود نا؟

بەدەربرینێكی تر زمانی كوردی لەچوارچێوەی گوتارو هەلومەرجی ئەمرۆی رۆشنبیریمان لەكوێوەدایە ؟ئایا وەك پێویست لەدیالۆگو دەربرینو ناوونازناووشوناسی شوێنو تابلۆو تایتلی جێگە گشتیو تایبەتیەكان بەرجەستە كراوە؟جێگەی داخە زمانی كوردی ئەمرۆلەژێرسایەی دەسەلاّتی

كوردیدا لەوپەڕی وێرانكاریو بێ بایەخیدایە وەك كۆی تایبەتمەندیە نەتەوەیەكانی دیكەمان بەرادەیەك ئەگەر زمانی كوردی بۆماوەیەكی تر بەوشێوازە بمێنێتەوە ئیدی شتێك نامێنێتەوە بەناوی زمانی راستەقینەو نەتەوەیی كوردی، جونكە وەك وتمان مانەوەوبەردەوامی زمان بەندە بەبەردەوامیو پراكتیزەكردنی لەزەمینەی واقیعدا.

لەراستیدا گوزەركردنێكی خێرا، بەشەقامو كوچەوكۆلانە سەرەكیو لاوەكیەكانی هەولێری پایتەخت بە نمونەو سەرنج دانمان بۆ هەموو ئەو ناونیشانو تابلۆو ناوونازناوو شوناسانەی، شوێنە گشتیو تایبەتیەكانو هوتێلو چێشتخانەو بازارگەونێوەندە بازرگانیو ئابوریەكان، بەتەنها بەسن بۆئەوەی بزانین لەبەردەم ج وێرانكردنێكی زمانی كوردیداین لەژێرسایەی دەسەڵاتی كوردی خۆیدا.

بەرادەیەكی وا كەمرۆڤ واهەست دەكات ئێرە پایتەحتی خۆی نیەو شارێكی تری بیانیە، ئەگینا ئەوهەموو ناوونازناوە نامۆو نانەتەوەیانە نابینرێن، ناونانی شوێنەكان بە(رۆتردام_استنبۆل _میونیخ_ برشەلۆنە_ بلیبۆس_هۆم_راكان_پلازا_پراغ_چیك_بۆن_تاران_ژنیف.... تد) و دەیان ناوی نانەتەوەیی سەیروسەمەرەی تری بێ مانا، ئاماژەیەكن بۆكالبونەوەو نەمانی ناوە راستەقینەیە كوردیەكان، هاوكات كەمتەرخەمیو بێدادیو هەست نەكردن بە بەرپرسیاریەتی نەتەوەی لەلایەن دەسەلاتی كوردی دەگەیەنێت، چونكە ناكرێت لە ژێرسایەی ئەودەسەلاّتەدا بەناوی سەردەمی گلۆبالیزمو ئازادی ژیانو مافی هاولاّتیبون، زەمینەیەك برەخسێنین بۆكالّكردنەوەوسڕینەوەی بونیادی زمانی نەتەوەییمان. ئایا لەهیج كۆمەڵگایەكی دنیادا بەورادەیە بێ بەرپرسیاریەتی هەیە بەرامبەر زمانی راستەقینەو نەتەوەی خۆیان؟ ئایا لەولاّتی توركوفارسو خۆرئاوایەكان بەهەمان شێوە تایتلی كوردی دەبینین بۆ ناونانی شوێنەكان؟ وەك ئەوەی لەكۆمەلگای ئێمە دەبینرێت؟ئەمە چ مانایەكی هەیە جگە لەرۆحی خۆبەكەم زانینو زەلیلیو ژێردەستەی لەئاست نەتەوە شۆفێنیەكانی دیكەی سەردەستدا ؟ئەگەر پاساوی وێرانكردن وپرۆسەی تێكدانو شێواندنی زمانی

كوردی تادوێنی نەبوونی ئازادیو ژێر دەستەی دوژمنان بوبێت، ئەی لەهەلومەرجی ئەمرۆماندا پاساوجیە؟ هیچ دەسەلاتێك هەیە هێندە بێباك بێت بەرامبەربە زمانی نەتەوەی خۆیو زەمینەی ئەوەبرەخسێنێت كە وشەو دەستەواژەی زمانی نەتەوەی دوژمن وسەردەشت بكرێتە ناووتایتلی شوێنە گشتیو تایبەتیەكان ؟ئایا لەبری هەمووئەوناوەسەیروسەمەرەونانەتەوەیانە ناكرێ، ناووشوناسی كوردی بەرجەستە بكرێن ؟ئایا ناونانی شوێنەكان بەپەیفیو جوانو رەسەنی كوردی كەدەلالەتی مێژووی وشۆرشگێری نەتەوەی بگەیەنێت جوانترو شیاوترو پیرۆزترنیە لەوجۆرە ناونیشانانە! دەپرسین ناونانی شوێنەكان بە(زمناكۆ_ ژیلوان_ ئارامكۆ_ ئارارات_ زاگروس_ كارۆخ- هندرێن_ زۆزك_ سورێن _كۆسار-سارا_ ئاسۆس_ كۆسرەت_ هەرمێن_ دابان_ گلەزەرد). . . . . تد

هەزاران جارشیاوترو ئستاتیكی ترو مۆزیكی تر نیە، لەوناوە بێمانایانە. بەبۆچونی من شێوازی ناونانی شوێنەكان، بەوستایلە دیاریكراوەی كە هەیە بەرلەوەی دیاریكردنی تایتلێك بیٚ بۆشوێنەكان، هە ولێكە بۆتێكدانو شێواندنو لەناوبردنی پەیفی رەسەنی كوردی، لەژێرسایەی دەسەلاتی كوردی خۆیدا، بەناوی مۆدێرنەبونو كرانەوەی كۆمەلگاوگلۆبالیزمو تیكەلبونی كلتوروزمانی نەتەوەكان. بەلاٚم دەپرسین هیچ دەسەلاتێك هەیە هێندە بێباك بێت بەناوی تێكەلبونی زمانو كلتوری نەتەوەكانی تر، بوار بۆسرینەوەی بنەمانە تەوەیە كانی خۆی برەخسێنێت. بە تایبەتیش لە كۆمەلكایەكی وەك كۆمەلگای كوردیدا كە تاكو ئێستا هیچ قەوارەو دەسەلاتێكی نەتەوەی سەربەخۆی نیە.

بێگومان ئێمە لەروانگەیەوە لەبەرامبەر هەبونی دیاردەیەكی لەوشێوەیە دەسەلاتی كوردی بەبەر پرسیار دەزانین، جونكە رێكخستنو دیاریكردنو مەرجی دانانی ناووشوناسو تابلۆوتایتلەكان بۆ نێوەندە بازرگانیو ئابوریەكان پێویستە لەرێی لیژنەیەكی دیاریكراوەوە، كەلەلایەن وەزارەتی رۆشنبیریەوە راسپاردرابێت، رێك بخرێت، بۆ ئەوەی هەریەكیٚو بە ئارەزوو، خواستو تێگەیشتنی خۆی ناونیشانێك هەلنەبژێرێتو

سەرەنجامیش ببێتە هۆی لەناوبردنو سرینەوەی وشەودەستەواژەی زمانی نەتەوەییمان. جونكە بەردەوام بوونی ئەم پرۆسەیە بەو شێوەیەی كە هەیە بێگومان سەرەنجام دەبێتە هۆی كالبونەوەو نەمانی زمانی نەتەوەی كوردی كە ئەمەش مەرامو مەبەستی سەرەكی دوژمنانی گەلەكەمانە.

رەنگە كەسانێك بۆجونیان وابێت، كەناكرێ لەهەلومەرجی ئەمرۆماندا، كەسەردەمی پێشكەوتن و كرانەوەی گەلانو بەیەكداداجونی كلتورو زمانو فەرهەنگی گەلانە، سنورێك لەبەردەم رەگەزە نەتەوەیەكان دابنێینو بەناویناسیۆنالیبونەوە، زەمینە لەبەردەم ئەوتێكەلبونە نە هێلینەوە، بەلاٚم بەپێجەوانەوە ئەوەی دەبینرێت لەبارەی زمانی كوردیەوە، كەمتەرخەمیو گوی نەدانو هەست نەكردن بەبەرپرسیاریەتی نەتەوەیە، لە لایەن هەمووومان بەگشتیو دەسەلاتی كوردیش بەتایبەتی، جونكە هیج پاساوێك لەوەدانیە لەپایتەختی هەرێمی خۆمانو لەژێر سایەی دەسەلاتی كوردیدا، ئەوهەموناوەنانەتەوەیانە ببینرێن، ئێمە كە فەرهەنگێكی زمانەوانیو فەرهەنگی دەولەمەندمان لەبواری زماندا هەیە، كەپڕە لەوشەو دەستەواژەی رەسەنی نەتەوەی، ج مانایەكی هەیە كەسێك جێشتخانە یاهوتێلەكەی بەناوی (میونیخ- یا زوریخ) بكات !!!!

تێبینی / بە سیٚ بەش لە رۆژنامەی (رووبەر) بلاٚوكراوەتەوە. . .

کۆی زنجیرە کتێبی چاپکراو (116)
بڵاوکراوەکانی سەنتەری نما 2010-2011

ژ	ناوی کتێب	نوسەر یان وەرگێڕ
1	جیهان لەدیدی کۆشنێر	و: شێرزاد هەینی
2	1900 تێپەڕیوە	ئیسماعیل کوردە
3	کوردو ئەرمەن	و: خالید هەرکی
4	هەڵچونێك لە ئاوێنەدا	زرار سەرتاش
5	وێنەکانی لەبەر باران ونکردووە!	ئیسماعیل کوردە
6	رەخنەی پراکتیکی	د. ئەبوبەکر خۆشناو
7	گۆڵەستێرەکان کوژانەوە/3	کەریم کاکە
8	باهیرە	و: ڕێبین رەسوڵ ئیسماعیل
9	کوردستان لەسیاسەتی هەرێمایەتیدا	د. کامەران مەنتك
10	ژن لەجیهانی ئەدەبی شێرزاد حەسەندا	هاوژین حەمەرەشید
11	لەناو گێژاوی سیاسەتدا	ئیسماعیل کوردە
12	فەرهەنگی مەلیخا	ئومێد شێرکۆ شاکر مجروم
13	ماچی یەکەم	کەریم کاکە
14	کوردەکان	و: ئارام ئەمین شوانی
15	کوردستان و کوردەکان	و: خالد هەرکی
16	بروسکەی شوم	محەمەد کەریم نانەوا
17	گۆڕەپانی واشنتۆن	زیڤار قاسم
18	قاچێك بۆ شمشاڵ	قاسم شێروانی
19	میوانی ئاو	عەبدولموتەڵیب عەبدوللا
20	سومای دۆلفینەکان	د. ئەرسەلان بایز
21	گۆڤاری زاری کرمانجی	شادمان مەلا حەسەن
22	درەختی خامۆشی	کەریم دەشتی
23	درەختی درەوشانەوە	کەریم دەشتی
24	سێبەری خۆتم لێ حەرام مەکە	حەمە عەباس
25	زمان و شێوەزارەکان	سەدیق سەعید
26	رواندز لە لاپەرەکانی مێژوودا	ئومێد شێرکۆ مەجروم
27	مرۆڤیکی تر	د. موحسن ئەحمەد عومەر
28	حزبی سیاسی	ئارام ئەمین شوانی

29	کازیوە ژنەکەی ناو فێسبوك	شێرزاد هەینی
30	دیوارەکان قسە ناکەم	د. ئەبوبەکر خۆشناو
31	درەختی کەتناوە	کەریم کاکە
32	کۆمەڵگای سەربازی	ستار باقی کەریم
33	لەگەڵ شانۆدا	کامەران حاجی ئەلیاس
34	زمان و زمەماندی ناوەکان	هاشم سەراج
35	ئەبستمۆلۆژیاو فەلسەفە	ڕێبین رەسوڵ
36	روانینێك لەپەنجەرەی شیعرەوە	سەدیق سەعید رواندزی
37	سێبەری وشە	سەدیق سەعید رواندزی

هەواڵنامەی کتێب